

Hilde Lidén

Husadopsjon Røros

Evaluering av et samarbeidsprosjekt mellom
Røros museum og Røros grunnskole

240 240 240 233 151
C + 48,325

C + 48,26

© ISF 2005
Rapport 2005:2

Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.samfunnsforskning.no

ISBN: 82-7763-211-8
ISSN: 0333-3671

Materialet i denne rapporten er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Det er lagt ut på internett for lesing på skjerm og utskrifter til eget bruk. Uten særskilt avtale med ISF er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring utover dette bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Innhold

Forord	5
1. Husadopsjon Røros	7
Om husadopsjon Røros.....	7
Røros som kulturminne.....	11
Evalueringen av <i>Husadopsjon Røros</i>	14
2. Husadopsjon som skolearbeid	17
Tverrfaglighet og fleksibilitet	17
Elevens erfaringer	24
3. Samarbeid mellom museum og skole	31
Prosjektfaser	31
Rørosmuseet – «å strekke det mulige»	32
Skolen – å planlegge fleksibilitet.....	34
Haren og skilpadden – tempo og tidsperspektiv	37
4. Økt standardisering – et gode?	41
5. Økt interesse for kulturminnevern?	47
Husadopsjon som modell.....	50
Litteratur	53

Forord

Evalueringsarbeidet er gjort på oppdrag av ABM-utvikling. Hensikten med evalueringen har vært å få fram kunnskap som er relevant for utviklingen av lignende samarbeidsprosjekter mellom skole, museer, kulturminnevern og lokalsamfunn knyttet til Den kulturelle skolesekken. Evalueringen drøfter om prosjektet har oppnådd målene som ble satt for *Husadopsjon Røros*, og hva som har skjedd underveis. Et sentralt spørsmål er hvordan samarbeidet mellom Rørosmuseum og Røros grunnskole har fungert, har f.eks. skolen og kulturinstitusjonen vært likeverdige partnere i samarbeidet. Hva kan prosjektets utvikling si om mulighetene for gode prosesser i slike samarbeidsprosjekter.

Feltarbeidet i forbindelse med evalueringen ble gjort i oktober 2004. Data-innsamlingen innbefattet intervjuer med prosjektleder, direktør, avdelingsleder og antikvar ved Rørosmuseum, åtte lærere på småskole-, mellomtrinnet og ungdomsskolen ved Røros grunnskole, samt skolens ledergruppe. Jeg deltok også i et møte med prosjektgruppa ved skolen der disse oppsummerte erfaringene med prosjektet så langt. Evalueringsskjemaer for 2001/2002 er gjennomgått. Framstillingen av elevenes erfaringer med Husadopsjonsprosjektet bygger på tekstoppgaver gitt til 7. og 8. klasse, samt intervjuer med tre elever fra 8. klasse som har deltatt aktivt i prosjektet i flere år. I tillegg snakket jeg med elever under ekskursjonen til Stampehuset. Turen til Stampehuset ved Håneset ga innsikt i arbeidet ved ett av husene som er adoptert av Røros grunnskole, hvordan lærere og elevene deltok, og hvordan museets ansatte forberedte og samarbeidet med skolen.

Takk til prosjektleder Tone Rygg, ansatte på Rørosmuseum, lederteamet og prosjektgruppa på Røros grunnskole, lærere og elever som stilte opp.

Oslo, mars 2005

Hilde Lidén

Husadopsjon Røros

Om husadopsjon Røros

Husadopsjon Røros innebærer et samarbeid mellom Røros grunnskole og Rørosmuseum. Foranledningen for prosjektet var både en konkret hendelse og en idé som hadde utviklet seg over tid. Høsten 1999 ble det gjort hærverk i form av tagging og ruteknusing på museets bygninger. De delaktige gjorde opp for seg i form av praktisk innsats på husene. Allerede da fantes det et ønske om å få til et permanent tiltak som kunne bidra til at yngre generasjoner så verdiene i Røros som verdensarv. Et begynnende samarbeid mellom Rørosmuseum og Røros grunnskole kom i gang vinteren 2000. Sentral i utformingen av prosjektideen var skolens inspektør som også satt i styret til Rørosmuseum. Høsten 2001 sendte Rørosmuseum og Røros grunnskole i fellesskap en søknad til *ABM utvikling* og fikk 3 års prosjektmidler knyttet til utviklingen av *Den kulturelle skolesekken*. Prosjektet har også fått støtte fra Norsk kulturråd og Statens utdanningskontor, i tillegg til at hver av institusjonene har stilt interne midler til disposisjon.

En prosjektleder ble ansatt høsten 2001 i 80 prosent stilling. Fordi det av flere årsaker ikke er blitt tatt ut budsjettert arbeidsinnsats, bl.a. fordi prosjektleder har gått i redusert stilling, har prosjektet hatt ubrukte lønnsmidler. Dette har ført til at prosjektet er forlenget med ett år, og vil bli avviklet i 2005.

Målet med prosjektet har vært å øke elevenes kjennskap til Røros som verdenskulturminne. Alle elever på Røros grunnskole har siden 2000 adoptert en eldre bygning, og gjennom det praktiske arbeidet med husene har de skullet få innsikt i kulturminnevern. Gjennom prosjektet skulle skolen få erfaring med å planlegge prosjektorientert læring i samarbeid med skolens nærmiljø. Museet på sin side skulle få erfaringer med ny formidlingspraksis til barn og unge. Særlig viktig her var hvordan museet kan trekke barn og unge inn i museets egne arbeidsprosjekter. Disse erfaringene er forventet å bli spredd videre til andre skoler og museer.

I prosjektsøknaden ble det understreket at begge institusjonene forpliktet seg til å prioritere tid til å planlegge og å gjennomføre prosjektet. *Husadopsjon Røros* var tenkt å være knyttet til det pågående restaureringsarbeidet ved museet, slik at museet kunne stille fagfolk og oppgaver til disposisjon. Skolen forpliktet seg til å legge prosjektet inn i årsplanene. Prosjektleder skulle bistå lærerteamenes planlegging etter behov. Det skulle settes av tid til å diskutere prosjektet internt på skolen, og holdes minst en planleggingsdag i året med tema *Husadopsjon Røros*, der både museet og skolen deltok.

Prosjektleder skulle ha kontorplass både på skolen og museet. Å være tilstede begge steder ble ansett som viktig for at koordineringen av prosjektet skulle fungere tilfredsstillende. Prosjektet skulle ha basis både i antikvarisk og kulturhistorisk arbeid. Skolen forpliktet alle klassene til et minimums aktivitetsnivå, dvs. ett klassearbeid pr år. Arbeidet ble forventet å foregå enten ved at de deltok i museets arbeid på bygningene, at museets ressurspersoner deltok i klasseromsundervisningen, eller at klassene arbeider på egen hånd med husrelaterte temaer. Skolering av lærerne skulle bidra at de kunne ta ansvar for at klassene arbeidet med husene på egen hånd. Det skulle legges inn arrangementer på tvers av klassetrinn og de respektive husene de hadde adoptert, for eksempel temadager om kulturminnevern mer generelt.

Videreformidling av prosjektidé og erfaringer til andre skoler og museer var forventet å foregå bl.a. i form av en hjemmeside på Internett der det var forventet at elevene sto for det meste av innholdet. Også i annen formidlingsvirksomhet, som museets arrangering av konferanser, var det tenkt at elevene kunne bidra med å formidle prosjektets idégrunnlag.

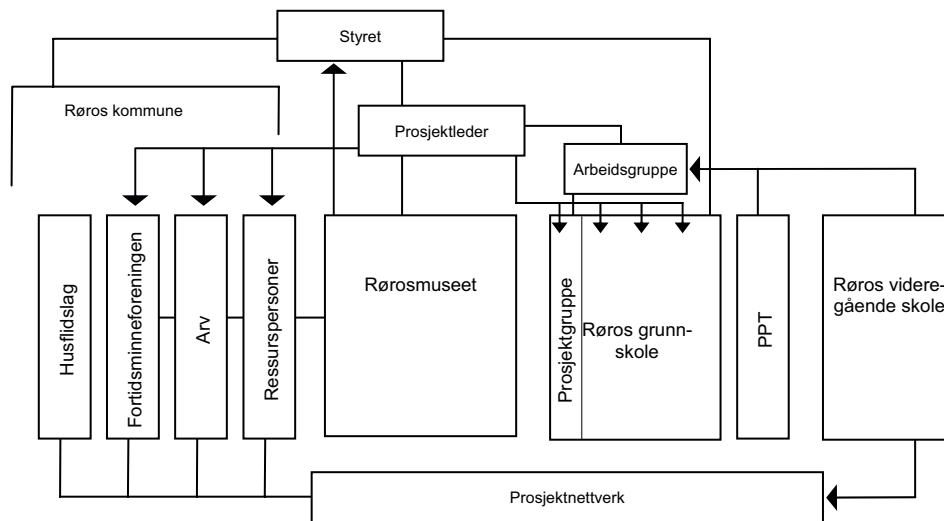
Prosjektsøknaden var ambisøs både i forhold til de skisserte aktivitetsområdene, formidlingsarbeidet og endringspotensialet som det ble forventet at prosjektet ville ha for skolen og museet. Samtidig var mulighetene realistisk fundert ved at prosjektskissen ble laget på basis av drøye ett års erfaringer med samarbeid om husadopsjon.

Husadopsjon Røros har nedsatt en styringsgruppe, en arbeidsgruppe og et prosjektnettverk. Denne styringsstrukturen skulle sikre kontakt med kommunale instanser, aktuelle organisasjoner og ressurspersoner som kunne bidra til å utvikle og gjennomføre prosjektet, og gi det et utvidet, lokalt nedslagsfelt.

Styringsgruppen har bestått av Røros kommune, ved kultursjefen, Røros-museet, ved direktøren, en representant for skoleledelsen ved Røros grunnskole og en representant for ABM utvikling som har hatt status som observatør.

Figur 1 Organisasjonskart

Arbeidsgruppen har bestått av ansatte fra museet, kontaktlærerne fra grunnskolen, en representant fra PPT og en fra Røros videregående skole. Det var planlagt å holde to møter hvert halvår. Gruppen har ikke fungert kontinuerlig gjennom prosjektperioden, og gruppen har ikke vært så sentral i diskusjonene om framdrift og videreutvikling som de hadde tenkt seg i utgangspunktet. Det ble planlagt og holdt ett møte i et *prosjektnettverk*, der representanter fra ARV, Røros husflidslag, Røros museums- og historielag, Røros videregående skole, Fortidsminneforeningen og lokale ildsjeler møtte opp. På grunn av dårlig organisering og liten oppslutning ble det ikke noe av nettverket slik som det var planlagt. Kontakten har senere foregått direkte med enkeltpersoner og organisasjoner, og de har kommet med aktive innspill, men ikke fungert som et formalisert nettverk etter det første møtet.

Samarbeid PPT

I prosjektsøknaden var det skissert et samarbeid med PPT. *Alternativ Klassebase* (i samarbeid med PPT) søkte om midler fra husadopsjonsprosjektet til et eget prosjekt: *Ung i tiden*. De fikk tildelt midler som ble brukt til forskjellig utstyr. Museet ved prosjektleder skulle deretter være behjelpelig med museumsfaglig assistanse. *Alternativ klassebase* skulle selv stå for det pedagogiske innholdet. Denne delen av prosjektet kom aldri igang. De øvrige lærerne

var ikke like engasjert som initiativtager til prosjektet *Ung i tiden*, og da pådriveren sluttet, ble arbeidet lagt på is.

Samarbeid med videregående

Røros videregående skole deltar i et UNESCO prosjekt: *World heritage in your hand*. Dette innebærer at skolen er ansvarlig for å organisere en fjortendagers internasjonal dugnadsleir for ungdom i praktisk kulturminnevern hver 2. år. I 2003 var grunnskolens 10. klasse med og arrangerte dugnadsleiren, det vil si de ble trukket med i arbeidet for å planlegge oppholdet. UNESCO prosjektet representerer et globalt perspektiv på Røros som verdensarv. Samarbeidet mellom grunnskolens avslutningstrinn og videregående skole var tenkt som et tiltak for å skape en sammenheng på tvers av skoletrinnene i tillegg til å gi et globalt perspektiv på *Husadopsjon Røros*. Blikket utenfra, at andre ungdommer kommer til Røros ut fra interesse for stedet og bygningsvern, er tenkt å tilføre nye dimensjoner til ungdommenes eget syn på Røros som sted.

Nye utfordringer stilles skolen og museer

Prosjektorganisering inngår ikke bare i skolens innsats for å imøtekomme nye læreplaner, men også i omformingsprosessene som museene står overfor for å tilpasse seg endret samfunnsmandat. I Norge finnes det svært mange museer, 800 i alt, spredt i mange lokalsamfunn. I de seneste kulturmeldingene¹ har museenes betydning som lokale og demokratisk forankrede kunnskapsinstitusjoner, blitt ytterligere vektlagt. Museene forventes å satse mer på formidling rettet mot barn og unge. Dette innebærer at museene må tilpasse formidlings-tilbud og gjøre kompetanse tilgjengelig for denne gruppen av brukere. Ikke bare skal dette omfatte utstillingsvirksomhet, museene forventes også at de gir publikum innblikk i det daglige arbeidet i museene, og dermed praktiske eksempler på vitenskapelige arbeidsmåter. Elever, som andre brukergrupper, forventes å få tilgang til arkiv og kildesamlinger, slik at de får innsikt i måter å dokumentere fortid og nåtid på gjennom å samle inn og tolke kildemateriale. Dokumentasjon av gamle håndverkstradisjoner bidrar dessuten til å levedegjøre fortiden. Videre gir involvering i bygningsvern innsikt i nødvendigheten av å bevare og sikre bygninger og gjenstandsamlinger.

Også skolen har fått et utvidet samfunnsmandat. Etter innføringen av L -97 har det skjedd endringer i grunnskolens organisering, fagenes læreplaner og i arbeidsmåter. Skolen skal, i følge L-97, «ivareta og utdype elevenes kjenn-

1. NOU 1996:7 Museum. Mangfold, minne og møtestad. St. melding nr. 22 (1999-2000) Kjelder til kunnskap og oppleveling. St. melding nr. 38 (2002-2003) Den kulturelle skolesekken. St. melding nr. (2002-2003) Kultur i skolen. Se også L 97 og museene

skap til nasjonale og lokale tradisjoner og de særdrag som er vårt bidrag til den kulturelle variasjonen i verden».² Dette skal bl.a. foregå gjennom å bruke lokalmiljøet som et utvidet klasserom: «I opplæringa må lokalsamfunnet nyttast på ein aktiv måte. Elevane må bli fortrulege med den lokale naturen og miljøforholda, byggeskikk og handverk, brukskunst og utøvande kunst.»³ Å sikre skolen og undervisningen en lokal forankring forventes å skje gjennom kontakter og aktiviteter som krever mer enn for eksempel korte omvisninger i museenes utstillinger sammen med en omviser.

I skolen er prosjektarbeid en arbeidsform som skal tas i bruk for å drive et mer variert og differensiert innlæringsarbeid. Dette skal også gi større rom for skapende virksomhet og kreative uttrykksformer. Skolen forventes også å gi mulighet for praktisk arbeid og for fellesskap utviklet gjennom alternative skoleopplevelser. Et samarbeid med museene antas å kunne oppfylle disse forventningene til alternative arbeidsformer.

Husadopsjon Røros og Den kulturelle skolesekken

Den kulturelle skolesekken er en nasjonal satsning utviklet siden 2000 for å styrke kulturens plass i skolene. Dette skal skje gjennom å formidle profesjonell kunst på skolene i form av kulturmøter mellom elever og profesjonelle kunstnere, og gjennom samarbeid mellom skolen og institusjoner som har ansvar for kunst- og kulturformidling. Museene har i denne sammenhengen fått oppgaver som å være nasjonale og lokale kunnskapssentre og ved å formidle kulturarven. Den kulturelle skolesekken har satt krav til museene om å øke kapasiteten og formidlingskompetansen rettet mot barn og unge, og at det utvikles samarbeidsrelasjoner mellom kulturminnevernet og lokale lag og foreninger på kulturminneområdet. Prosjektet *Husadopsjon Røros* inngår i arbeidet med å utvikle gode modeller for samarbeid mellom skolen og museene.

Røros som kulturminne

Husadopsjon Røros har som ambisjon at grunnskoleelevene får respekt for verdenskulturminnet Røros. Arbeidet med bygningsvern skal i neste omgang settes i sammenheng, med forståelse for kulturminnevern lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Tradisjon og bygningsvernets plass i moderniseringsprosessen har endret status gjennom tidene. Eldre rørosinger kan uttrykke et savn ved at barna vok-

---

2. L - 97: 19

3. L - 97: 61

ser opp i et totalt annerledes samfunn og hverdag. De ønsker at verdier, kunnskap og fortellinger fra tidligere tider i større grad skal videreføres. Samtidig har ulike generasjoner hatt forskjellig tilknytning til Røros som sted og til de gamle husene. Mange pensjonister er mindre interessert i bygningsvern enn nyere generasjon. For mange eldre representerer de gamle husene fattigdom og en tid de har greid å komme seg bort fra. Eldre generasjoner kan derfor ønske at de unge som vokser opp i dag får kjennskap til Røros som sted, men hva fortiden, byen og bygningene betyr er ikke noe entydig og selvfølgelig.

De siste tiårene har det foregått en refortolkning av tradisjon og stedsforståelse under innflytelse av bl.a. annet nyere teorier om tids- og stedsforståelse og identitetskonstruksjon, og gjennom poststrukturalistiske tilnærminger til kunnskapsproduksjon⁴.

Et gjennomgående premiss for nyere kultur- og tradisjonsforskning er at fortid og tradisjoner er noe som kontinuerlig refortolker og reforhandles om. Forståelsen vil være formet av den nåtid vi lever i og de spørsmål vi stiller til historien. «Tradition is all about thinking, ring, justifying – and first and foremost about choice» (Baumann 1998:14). Baumann understreker valg som en avgjørende faktor å forholde seg til tradisjon på.

The beauty of the old is in the eye of the beholder, and being born into a tradition always means in practice, for the automous or would be automous individual, being 'born again'. It is the strength of commitment which makes the preference stand up to the competition (op.cit.: 19).

Å involvere Røros befolkning i byggeskikk og bygningsvern kan oppfattes som et kollektivt tiltak for å konstruere fortiden, for nettopp å binde framtiden. Allerede i 1972 skrev Sverre Ødegaard i en rapport om kulturvernssituasjonen på Røros at Rørossamfunnet hadde gjennomgått omfattende strukturendringer: «Dette betyr at hus, redskaper og kunnskaper som for få år siden var selvsagte i vår hverdag, nå er i ferd med å gå tapt». Rapporten konkluderte med at kulturvernarbeidet på Røros med ulike institusjoner og instanser måtte samordnes slik at helheten i kulturutviklingen ble ivaretatt. Tiltakene som ble gjort den gang førte til at Rørosmuseet ble i større grad en integrert del av den gamle Rørosbebyggelsen, sentralt plassert på Malmplassen. Helt siden Rørosmuseet ble opprettet i 1930 var museets oppgave å opprettholde Røros som et levedyktig lokalmiljø (Gynnild 1993). Museet skilte seg fra datidens museumsidé ved at grensene mellom rekonstruksjon og nyskapning var mer flytende enn museenes mer puristiske bygnings- og gjenstandssamlinger. Tidlig på 1970-tallet ble Rørosmuseet, Kopperverkets samlinger og kirkesamlingen i

4. I diskusjonen om tidsforståelse se bl.a Fabian 1983, stedsforståelse se f.eks. Basso1996, Tilley 1994, tradisjonsforståelse se for eksempel Borgström 1997, Baumann 1998, Stråth 2000.

Røros kirke foreslått slått sammen til ett museum (Ødegaard 1972, 1976). Røros Museums- og historielag hadde stått for driften av Rørosmuseets anlegg ved Doktortjønna, et friluftsmuseum som vektla bondekulturen mer enn den gamle bergstaden. Denne driften ble foreslått avvirket, og inngikk i det nye museet som flyttet sin virksomhet til området ved Malmplassen. Historielaget eier i dag ca 30 bygninger som Rørosmuseet forvalter.

I 1979 kjøpte Miljøverndepartementet, etter at driften ved Røros kobberverk ble nedlagt, de verneverdige kulturminnene ved Malmplassen, kobberverkets samlinger i Hyttstuggu, bygninger og grunn ved Storz-området med Olavsgruva, samt Røsjøfeltet. Samtidig ble det klart at staten i samarbeid med lokale og fylkeskommunale instanser ville støtte etableringen av et museum på Malmplassen. Et nytt samlings- og administrasjonsbygg ble planlagt på tuftene av Smelthytta som brant ned til grunnen i 1975. Bygningen ble rekonstruert og ble utvendig tilnærmet identisk med den forrige hytta som ble bygget i 1888. Sommeren 1988 ble smelthytta åpnet. Gjennom nye tilskuddsordninger til museumsdrift siden 1975 har Rørosmuseet fått tilført økt offentlig støtte, og ulike hus, anlegg og samlinger har blitt samlet under en felles faglig administrasjon. I dag består museet av et administrasjons- og utstillingsbygg i den rekonstruerte Smelthytta, samt bygninger åpne for publikum plassert i sine opprinnelige omgivelser, de fleste i Malmplassens nærhet. Slagghaugene, Hyttelva og selve bystrukturen inngår som viktige elementer i museumsanlegget.

I museets levealder har museumsbegrepet endret seg, fra først og fremst å referere til en museumsbygning med gamle ting til « alle dei synlege og usynlege minne etter tidlegare menneskelege verksemd i kultur- og naturlandskapet – med den kunnskapen som knytar seg til kulturminnet» (Ødegaard 1988, Gynnild 1993). Kildetilfanget har blitt utvidet fra hus og gjenstander til også å omfatte et større arkiv med muntlige og visuelle kilder. Endringen i museumsforståelsen kommer også til uttrykk ved at hus ble flyttet tilbake til sitt opprinnelige miljø.⁵ I dag ved at elever knyttes til praktisk bygningsvern kan betraktes som enda et ledd og en refortolkning av hvordan Røros befolkning involveres i kollektive tiltak for å konstruere fortiden til gagn for fremtiden.

Husadopsjon Røros skal bidra til at også den yngre generasjonen får et refleksivt blick på det selvsagte ved Røros bygningsmasse og Røros som sted. Steds- og tradisjonsforankring har både en kollektiv og en individuell dimensjon.

Ved å vektlegge bygningsvern formidler skolen og museet et forholdningssett til fortiden, men også et utvalg fortellinger og fortolkninger av tiden og

5. For eksempel ble Stampehuset, som var i drift ved Håneset fram til 1920-tallet, flyttet til museumsanlegget ved Doktortjønna, men har de siste årene blitt flyttet tilbake til sitt opprinnelige plass. Et annet eksempel er Per-Amundsagården som i 1969 ble hentet tilbake til Røros etter 44 års lagring på Norsk Flokemuseum.

historien som husene har vært del av. Relevante spørsmål vil derfor kunne være hvordan bygningene knyttes til lokalhistorien, og hva som virker inn på utvalget av hus. Hvilken tid knyttes husene til, hvilke livsbetingelser levedegjøres? Hvilke hus blir elevene kjent med, i hvilken grad kommer for eksempel klasseforskjeller og -konflikter fram i den kollektive stedsforståelsen av et samfunn hvor tilværelsen var formet av hvilken stand en tilhørte?

Husadopsjonsprosjektet, som uttrykk for et kollektivt ansvar for å bevare den eldre bygningsmassen på Røros, inngår i en lokal innovativ satsning på framtiden. Det er ikke først og fremst et romantisk prosjekt, eller begrunnes ut fra å gi barn og unge dannelse eller opplysning. Disse aspektene er likevel virksomme når folk bruker tradisjon som uttrykk for individualitet, identitet og fellesskap. Den individuelle involveringen er viktig for at prosjektet skal oppnå sin hensikt. Vedlikehold av tradisjoner og lokalforankring knyttes gjerne til egen familie, ikke minst gjennom de bygningene slekten har bebodd. *Hus* kan sees som representasjoner av personer og sosiale grupper, så vel som folks forestillinger om verden. Innen antropologien har det vært påpekt den nære relasjonen mellom huset, folkets forestillinger om slektskap og om kroppen. Huset så vel som kroppen tjener som kognitive modeller til å strukturere, tenke og erfare verden (Carsten og Hugh-Jones 1995, Bourdieu 1977). Historien sitter i veggene, men disse historiene må gjenskapes på nytt ved at de gis betydning for den enkelte. Husadopsjon som et kollektivt prosjekt gjør at elever knyttes til hus på andre måter enn gjennom slekt, det forventes at de får et forhold til bygninger gjennom å involvere seg intellektuelt og emosjonelt i husene de adopterer. Gjennom å investere seg selv i husenes vedlikehold og historier i form av praktisk arbeid og kreative uttrykksformer knyttes deres egne fortellinger til en kollektiv identifisering av Røros som sted. Dette er i alle fall ideen.

Evalueringen av *Husadopsjon Røros*

Evalueringen har sett på *samarbeidsrelasjoner*, det vil si hva slags erfaringer som er gjort for å utvikle forpliktende samarbeid mellom skolen og museet. I dette ligger mulighetene som de to institusjonene hadde for å følge opp intensjonene. Det har vist seg at tross felles intensjon og prosjektorientering har innsatsen og behovene vært noe forskjellig i samarbeidets ulike faser. Som vi skal se førte dette til at prosjektet fikk en entusiastisk start, men det er blitt satt mindre ressurser inn på oppfølging som er nødvendig for videreføring av prosjektet.

Et viktig premiss for arbeidet har vært prosjektarbeiders innsats. Hun har hatt en brobyggende funksjon, og det er et spørsmål hvordan denne funksjonen skal ivaretas i et videre samarbeid når prosjektperioden er over. En annen

viktig dimensjon i dette er forholdet mellom ildsjeler og kollegiet som sådan i et arbeid som involverer endringsprosesser for hele institusjonen.

I *Husadopsjon Røros* er museet og skolen de viktigste institusjonene som skal samarbeide. Det er imidlertid også andre foreninger, kommunale instanser og enkeltpersoner som er relevante for å utvikle og gjennomføre prosjektet. Hvordan har prosjektet utnyttet disse ressursene?

Når det gjelder *faglig utbytte* berører dette først og fremst vurdering av arbeidsoppgaver som elevene er blitt gitt gjennom prosjektet. Det er her snakk om erfaringer som er gjort i forhold til omfang og type oppgaver tilknyttet bygningene, og hvordan disse har blitt innarbeides i skolens årsplaner. Et annet spørsmål er om skolens og elevenes medvirkning har betydd ekstra byrde for museet. Hva er det museumsfaglig utbyttet, har samarbeidet bidratt til endret formidlingspraksis? Når det gjelder de erfaringene som *Den kulturelle skolesekken* kan trekke på fra prosjektet, er spørsmålet om *Husadopsjon Røros* representerer en modell for samarbeid mellom museer og skoler som kan overføres til andre. Hva slags formidlingsarbeid er gjort overfor andre museer og skoler, og har erfaringene blitt løftet opp på et nivå slik at de er til nytte for andre?

I et kort evalueringsarbeid av et formidlingsprosjekt strukket over noen år er det umulig å måle virkningene av det har hatt for elevenes forståelse av bygningsvern. Langt mindre betydningen prosjektet har for oppfatninger av Røros som sted og som verdensarv. Det som kan peke i denne retningen er imidlertid hvordan prosjektet tematiserer denne dimensjonen. Innledningsvis har jeg pekt på hvordan hus og anlegg kan gi kroppslige erfaringer av fortid og fortellinger. Slike erfaringer vil være noe man bærer med seg og som bidrar sammen med refleksjon til å få et forhold til sted, personer og gjøremål. Avslutningsvis vil jeg reflektere over i hvilken grad prosjektet gir rom for slike erfaringer.

Kapittel 2 vil ta for seg en beskrivelse av hva det faglige innholdet i *Husadopsjon Røros* har gått ut på. Avslutningsvis kommer noen elever til orde for å si hvordan de har opplevd arbeidet.

Kapittel 3 tar for seg samarbeidsrelasjonene mellom museet og skolen. Det er lagt vekt på hvilke forutsetninger hver av institusjonene har hatt for å gå inn i samarbeidet, og hvilke erfaringer de har hatt. Videre diskuteres prosjektleders rolle.

Kapittel 4 formidler de vurderinger lærere, museumsansatte og prosjektleder gjør seg etter flere års arbeid med prosjektet. Især innspillene fra lærerne kom i form av forslag til forbedringer. Refleksjoner over hvordan prosjektet kan forankres etter prosjektslutt inngår dermed i denne framstillingen.

I kapittel 5 kommer mine egne oppsummerende vurderinger fram knyttet til de spørsmål evalueringen har reist.

Husadopsjon som skolearbeid

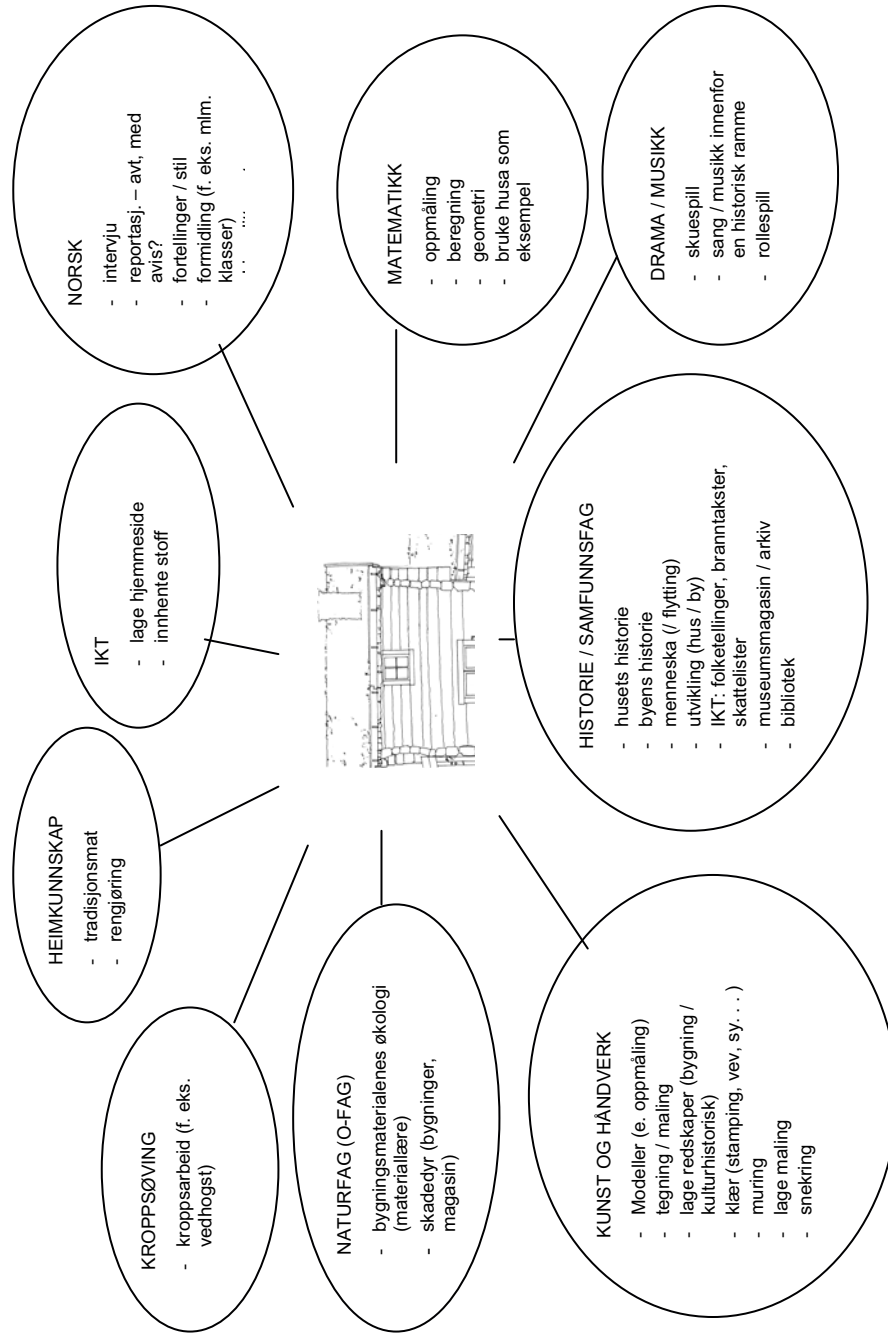
*Skal en bevare Røros, må en begynne med denne
aldersgruppen, formidle viktigheten av å ta vare på husene.*
(Kjersti Ormhaug, lærer)

Tverrfaglighet og fleksibilitet

Elevene på hvert klassetrinn har adoptert et kulturminne, og gjennom restaureringsarbeid og dokumentasjon av bygningene i samarbeid med fagfolk var tanken at de skulle få forståelse for kulturminnevern. Meningen var at museet skulle kontakte lærerne i forbindelse med bygningsvern på de adopterte husene, slik at eleven ble trukket med i arbeidet så langt det lot seg gjøre. Elevene kunne dessuten bli involvert i museets formidlingsarbeid, som for eksempel med å lage modeller av husene, eller å formidle kunnskap om huset til andre elever og lærere. Arbeidet med bygningene førte elevene til museets arkiver for å finne oppmålinger og foto av bygningene, sjekke endringer i bygningshistorie og bruk. De har også selv målt opp bygningene, tegnet og registrert.

Et premiss for prosjektet var at det elevene gjorde, skulle ha varig verdi. Det skulle verdsettes og bli brukt. Dette stiller kvalitetskrav til opplegget, at elevene får oppgaver de kan mestre og at deres innsats blir verdsatt ut over utbytte de selv har av innsatsen.

Arbeidet har vært tenkt organisert i temagrupper der ulike elever arbeider med forskjellige opplegg parallelt, eventuelt at enkeltgrupper arbeider med særinteresser på egen hånd eller sammen med museumspersonale. Husadopsjonsprosjektet skulle ikke komme som en ekstra byrde, men være et åsted for opplegg og praktiske øvelser i ulike fag. Tanken var å arbeide tverrfaglig med huset, enten ved at flere fag trekkes med i samme temaarbeid, eller at husene flettes inn i fagundervisningen, for eksempel i matte, samfunnsfag eller kunst- og håndverk (se figur 2).

Figur 2

Tabell 1 Aktiviteter knyttet til hus og anlegg og klassetrinn

Hus/anlegg	2000	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04	2004-05	Aktivitet
Kurantgården og smia (v/ Malmplassen)	9. kl	10. kl	1. kl	2. kl	3. kl	4. kl	Laget maling I samarbeid med ARV Sendt i NRK Midt nytt Smed som viser arbeidsprosess Tegnet, skrev tekster, laget modell i leire. Formidlet til ABMs Museumskonferanse i mars 2004 Ryddeaksjon
Løssstuggu (i Sleggveien)	9. kl	10. kl	2. kl	3. kl	4. kl	7. kl	Laget pigmentmaling Innredning, omvisning Innvendige arbeider
Bordlaua, Bjørklaua Tømmerlaua (v/ Dokortjønna)	1. kl	2. kl	3. kl	1. kl	2. kl	3. kl	Tatt ned Tømmerlaua Tegnet/fortelling/dag-bok Laget utstilling Instruerte om lafting/ Husadopsjon Røros på martnan 2002 og i 2004. Lært om arbeid knyttet til lauene vha. lysbilder og gjenstander ved museet. Arr. vinndag for foreldrene. Plukket mose til isolering for videre restaurering
Løkj setra	2. kl	3. kl	4. kl		1. kl	2. kl	Lært om trad. gardsbruk Brukt sted og område for uteskole. Lekte seter med dyr, av naturmaterialer Seter som tema, kunavn som tema, bjeller, eventyr. Laget smør, hyllkaker - mattradisjon Jul på seteren
Hamlander-stuggu	3. kl	4. kl	5. kl	6. kl	7. kl		Lært om dokumentasjon ved restaurering
Hyttstuggu, Hyttklokka (v/ Malmplassen)	3. kl	4. kl	5. kl	6. kl	7. kl	5. kl	Laget kalkbasert maling, dokumentert prosess. Dramatisering, foredrag, presentasjon Avisartikkel Div. innarbeid
Spjellstuggu (i Sleggveien)	4. kl	5. kl	6. kl og 2. kl	7. kl og 3. kl	4. kl	7. kl	Arkiv, interiør, dramatisering, oppmåling, Modellbygging Omvisere Sommerguider Pakking til magasin
Bokstuggu (i Sleggveien)	4. kl	5. kl	6. kl	7. kl og 3. kl	4. kl	7. kl	Arkiv, interiør, dramatisering, oppmåling, Omvisere Modellbygging Matteprosjekt
Persstuggu (i Sleggveien)	5. kl	5. kl	7. kl	5. kl	6. kl	7. kl	Arkiv, interiør, dramatisering, Omvisere Veggavis om tidl. bruk Deler av huset demonteres

Tyristuggu (i Sleggveien)	5. kl	6. kl	7. kl	5. kl	6. kl	7. kl	Arkiv, interiør, dramatisering, Omvisere Tegneserie Avisartikkel Veggavis om tidl. bruk
Stamphuset og Rullbua (v) Håneset	6 kl	7. kl	8. kl	9. kl	10. kl	8. kl	Fulgt restaureringsarbeid. Laget bru og benker til bu og samlingsplass. Presentert husene under den årlig Stampehusdag, og til andre skoleklasser via Den kulturelle skolesekken. Laget modell av stampeanlegget med vasshjul. Deltatt i stampeprosess
Malmplassområdet med Sintringa og tørkhuset Køplanken	10kl		8. kl	8. kl	9. kl	10. kl	Tegnet husene. Lysbilder: byggeskikk/ området i ulike perioder
Eggagården	7. kl	8. kl	9. kl	10. kl	5. kl	6. kl	Arkivsøk Restaureringsarbeid Matematikkoppgaver
Rasmusgården	8 kl	9. kl	10. kl			1. kl	Veggaviser Lære om bygningene og gardsdrift
Sprøythuset	8 kl	9 kl	10. kl				Presentasjon, veggaviser
Avishuset Fjell-Ljom				9. kl	10. kl		Omvisning, laget benk, veggaviser
Stigerstuggu på Storz					8. kl	9. kl	Omvisning m. besøksklasse, fyrsetting

Tabell 1 viser en oversikt over hva slags aktivitet som har foregått ved de forskjellige husene, og fordelingen av hus på ulike klassetrinn. Med utgangspunkt i denne kan en reise spørsmål om intensjonene for prosjektet har blitt fulgt opp: Hva slags omfang og type oppgaver har vært knyttet til bygningene, og har innsatsen de har gjort blitt verdsatt?

Oversikten viser stor variasjon i hvordan husene har blitt brukt. Noen hus har hatt mange og varierte oppgaver knyttet til bygningene, mens andre bare har omfattet omvisning og at de har tegnet eller skrevet veggavis om huset. Oppgaver knyttet direkte til bygningsvern har vært begrenset, og at bare et fåtall av bygningene har hatt potensialer for å involvere elevene, enten fordi dette arbeidet er for krevende eller farlig for dem å delta i, fordi bygningene ferdigstilles, eller fordi det er tidkrevende for museet og lage spesifikke arbeidsoppgaver tilrettelagt for undervisningsopplegg som for eksempel å lage pigmentmaling, og at slike tiltak blir en engangssatsning. Det var flere bygningsvernsrelaterte oppgaver i starten, mens husene har i større grad blitt knyttet til tverrfaglig temaarbeid eller fagspesifikke prosjekter med utgangspunkt i skolens pensum i løpet av prosjektperioden. Dreining fra bygnings-

vern som sådan til lokalhistorie/skolearbeid generelt behøver ikke bety at prosjektets grunnidé forlattes. Det er imidlertid en fare for at om kulturminnevern som dimensjon i oppleggene forsvinner mer og mer ut, og erstattes av pen-sumdefinerte opplegg alene, vil elevene i liten grad få tilgang til fagkompetansen museet besitter.

Til sammen har et stort spekter av arbeidsformer har vært benyttet: i tilknytning til temaarbeid er for eksempel rollespillene brukt for å sette husene inn i en sosial og historisk sammenheng. Elevene har laget framføringer for de andre i klassen, formidlet husets historie til neste klasse, eller guidet besøkende i husene. De har presentert bygningene og temaarbeidet på prosjektets hjemmeside på Internet. I tillegg til oppgaver som har tatt utgangspunkt i husene og deres historie er det også laget fagspesifikke opplegg. Eksempler på dette er:

- Et matteprosjekt i 7. klasse gikk over tre dager. Klassen ble delt inn i tre grupper hvor de skulle måle opp to bygninger: Bokkstuggu og Røros kirke, mens den tredje gruppen fant fram gamle tegninger i arkivet. Prosjektet ble gjennomført i samarbeid med en skoleklasse i Stavern, og utvekslet til slutt resultatene over Internet.
- Et opplegg i lokalhistorie var inspirert av personene knyttet til bygninger på Røros. En gruppe fikk i oppgave å lage en liste med gate navn som har personnavn, i alt 50 navn. Deretter skulle de finne ut hvem disse personene var. En annen gruppe arbeidet tilsvarende med navn på gårder og plasser i Rørosdistriktet, og hvem de var oppkalt etter. Dette ga dem muligheten til å finne ut hva de lokale folkenavnene forteller.
- En av gruppene som har adoptert Tyristuggu brukte ulike tekstsjangre for å formidle bygningshistorien, f.eks. ble det laget tegneserier.
- Ungdomsskoleelever har intervjuet eldre folk om livet i husene, både for å få fram fagkunnskap og å lære seg intervjuteknikk.
- Husene har vært kulisse- og samlingssted, i forbindelse med foreldreavslutning, eller f.eks. framføring av et Prøysenprogram (eventyr formidlet på ulike stasjoner i Sleggveien).
- Tentamensoppgave i 8.kl. om *Hus og heim* – teksthefte med obligatorisk oppgave og valgfrie oppgave.

Ved Stampehuset ved Håneset. De ferdig tovede vottene blir skylt.

Arbeidet med *Husadopsjon Røros* har etter hvert blitt mer trinnsesifikke. Småskoletrinnet har adoptert utløer, seter, Løssistuggu og Kurantgården/smie. Erfaringene er at for småskoletrinnet er husadopsjonen velegnet for å lage integrerte opplegg. De har tegnet, laget dikt og felles fortellinger fra turene. Før utfluktene har de undret seg over hva de skal se, fått besøk av fagpersoner, enten i klasserommet eller i bygningene, som har svart på spørsmålene, vist dem arbeidsformer, og å fortelle historier fra husene og driften. Lærerne har brukt egne erfaringer fra seterdrift og gårdsarbeid for å levendegjøre bygninger som gardsdrift, seter og utløer. Disse anleggene har vært enklest å bruke allsidig. For smia sin del var det viktig at en smed levendegjorde arbeidsprosessen. For Løssistuggu var praktiske oppgaver mer begrenset, et unntak var å lage pigmentmaling. Alle elevene har vært med på alt, men oppdelt i mindre grupper. En ulempe har vært at husene er lite egnet til felles samling, de mangler for eksempel benker for å samle elevene eller vann som begrenser aktiviteter i tilknytning til huset. Lærerne mener at det å ha ansvar for samme hus over tid, og å bruke dem i flere sammenhenger, gjør at huset

«fester seg» i elevene over tid. For småskolen er det imidlertid praktisk er det mer tungvint å organisere utflukter fordi de små er mer avhengig av transport enn elever som lettere kan nå husene til fots.

På mellomtrinnet har arbeidet blitt organisert med utgangspunkt i mindre grupper ut fra spesialiserte interesser. Med mange elever pr. hus, må det likevel planlegges nøye av lærerne. Arbeidet på dette trinnet har stort sett gitt rom for tverrfaglige opplegg. Mellomtrinnet har arbeidet allsidig med husene i Sleggveien, Hyttstuggu og Eggagården, men de har også etterspurt mer praktisk arbeid sammen med fagfolk.

Diktattekst fra småskoletrinnet

Husadopsjonsgruppa var på museet og i smia tirsdag 9. mars.

Dette er noe av det vi lærte og opplevde:

I arkivet

I arkivet møtte vi Randi, sa Aurora.

Det så rotete ut i arkivet, sa Kristine.

Vi såg på gamle bilder av hus, sa Charlotte.

Hun viste oss ei samling av vottebilder, sa Kristine.

Vi såg bilder av menn som levde for lenge siden. De var på vei til jobb i gruva, sa Line.

Vi såg bilde av snekkerfabrikken som har brent ned, sa John Arne.

Vi såg bilder av et hus som er flyttet til Trondheim på museum, sa Line.

Museet samler på gamle bilder og ting for at vi skal lære og se hvordan det var før, sa Line.

Randi hadde på seg hansker da hun tok i gamle papirer, sa Vegard.

Det var fordi papirene ikke skulle bli ødelagt av fett på fingrene, sa Charlotte.

I smia

Vi fikk prøve oss som smed, sa Line.

Rolv varma jernet og vi banka på det med hammer, sa Aurora.

Vi såg på bilder av smeden som laga føtter til vedkjeler, sa John Arne.

Han kjølte ned jernet i vatn, sa Charlotte.

Vi såg en hammer som Rolv hadde laget, sa Line.

Vi fikk med oss to bilder tilbake til skolen, sa Kristine.

Smedene laget borr til gruvearbeiderne, og noen skulle være tjukke og noen lange og tynne, sa Kristine.

Blåsebelgen var automatisk og bråka, sa vi hørte ikke alt som mannen sa, sa Kristine.

Kula vi fant viste seg å være ei kule som finkjernet malmen. Den het knusestein, sa Kristine og John Arne.

Smeden fyra opp i essen med kull, sa Martin.

For at spissen på borret skulle bli spisst og kvast, slipte han det smidde jernet mot muren, sa Kristine.

På besøk i smia

På ungdomstrinnet har det vært tyngst å få til et felles lærerengasjement og kontinuitet i adopsjonsarbeidet. Dette mener lærerne selv skyldes at de på dette trinnet er fag-, pensum- og eksamensorienterte. Arbeidet med Stampehuset har vært positivt, mens betingelsene for å adoptere Fjell-Ljom, førte til begrenset innpass for elevene, og dermed begrenset utbytte. Kølplan-ken/Sitrinen og Tørkehuset har bare vært brukt i begrenset omfang, og uten tilrettelegging av praktisk bygningsvern sammen med fagfolk.

Husadopsjon Røros inngår i skolens årsplaner, men det er opp til lærerne på hvert klassetrinn å konkretisere oppgaver og omfanget av arbeidet.

Elevers erfaringer

Tilbakemelding fra lærerne er at elevene har likt godt å være med på praktisk arbeid. Især har de vært fornøyd med å møte fagpersoner, både når de har fortalt om husene og når de har kunnet arbeide sammen med dem. At fagpersoner kan noe genuint og kan forklare ting på andre måter enn lærerne har vært motiverende.

- Vi har arbeidet med modellbygging på sløyden, laget Spjellstuggu og Bokkstugu nøyaktig i målestokken 1:10. Vi brukte 800 timer til sammen. Det var annerledes å ha Jon, han hadde mer tid til å hjelpe oss. Vi var fire stykker som arbeidet sammen i sløydtime et helt år. I den andre klassen var det flere som fikk være med på omgang. Han fortalte om huset og håndverket mens vi laget modellen. Og han hjalp til slik at vi fikk det til. I begynnelsen var det vanskelig, både å regne riktige størrelser, og å spikke nøyaktige kopier av stukkene, men etter hvert greide vi det greit. Det ble mer personlig å arbeide sånn enn å være med i en vanlig sløydtime.
- Randi fortalte mer levende om de som hadde bodd der, vi spilte liksom personene og dramatiserte ting som vi tenkte oss hadde skjedd i virkeligheten.

Uttalelsene viser at elevene er på fornavn med de museumsansatte. Prosjektet hadde gitt dem anledning til å være med på noe spesielt, mente de, og de hadde fått positive tilbakemeldinger fra andre, også fra profesjonelle folk. De har deltatt i pågående vern av husene, og dette har gitt skolearbeidet en dimensjon som peker ut over deres egen læring.

I intervjuene med elevene som har engasjert seg mye i adopsjonsprosjektet er tilbakemeldingene bl.a.:

- Jeg ønsker at vi hadde hatt flere timer på husene, og mer praktisk arbeid, ikke bare at det blir fortalt om husene. Vi lærer mest når vi arbeider mye med et hus.
- Det bør ikke være så lang tid mellom hver gang vi bruker huset
- Jeg savner litt det huset vi hadde før, vi kunne lært enda mer om det.
- Jeg synes det er bra å ha ansvar for samme hus i flere år.
- Flere burde få lov til å ha spesielle oppgaver, slik vi har hatt. Det er opp til lærerne om de ordner det, og det er synd.
- De yngste bør ha enkle hus og at de ligger i nærheten av skolen

Elevene mente at jo mer de har blitt involvert i husene, jo mer spennende har anleggene blitt å arbeide med. En del av 7. klassingene som skulle uttale seg om hva de synes var bra og mindre bra ved Husadopsjonsprosjektet, og om de ville anbefale prosjektet til andre skoler, mente at skolen kunne gjøre mer ut av oppleggene:

- Det som er domt er at vi gjør det bare en sjelden gang, det er dårlig. Lærerne burde gi oss mer lov å få drive med husadopsjon.
- Det har blitt veldig lite av prosjektet, det kunne kanskje ha blitt mer.

Selv om mange av 7. klassingene har kritiske kommentarer til oppleggene har flertallet en positiv holdning til prosjektet:

- Å holde på med gamle hus er veldig kult og det anbefales.

- Jeg synes det har vært fint og moro. Vi trenger noe nytt i blant: tegne, lage skuespill mm.
- Å tegne husene var bra og å lage modell var artig. Å lage teater var mindre bra fordi vi ikke alltid kom til enighet, men det var også litt artig.
- Husadopsjon har vært greit – vi har hatt gode lærere og tegnet, men litt for mye tegning.
- Det har vært bra at vi ikke trenger å være inne hele tida, vi kan gjøre noe annet enn det vanlige.
- Det er gøy å lage skuespill og tegne. Da kan vi også lære det bort til andre f.eks. turister.

Husadopsjonsprosjektet forbindes først og fremst med temaopplegg der de kan bruke ulike arbeidsformer, og der de må oppsøke steder utenfor skolen.

Flere understreker at de har lært noe om historien gjennom bygningene:

- Det er bra fordi du lærer om gamle dager og bygningens historie.
- Jeg anbefaler det, fordi vi lærer mye historie. Men det blir kjedelig i lengden.
- Jeg synes det har vært veldig spennende og har egentlig lært veldig mye.

Noen mener det viktigste er at de tar seg av gamle hus:

- Jeg vil anbefale dette til andre elever fordi gamle hus trenger å bli tatt vare på, og det er ganske interessant å lære om gamle hus.
- Jeg anbefaler det fordi du får sjansen til å gjøre en god gjerning, nemlig å redde et hus.

Selv om en del synes arbeidet med husene har vært kjedelig er det få som synes husadopsjonen har tatt alt for mye undervisningstid. Flere kommer med kritiske innspill til undervisningsoppleggene:

- Det som er bra med husadopsjon er at det er gøy å jobbe med det. Det er ganske gøy å tegne gamle hus. Men det er litt kjedelig å vente på all snakkinga.
- Det var egentlig ganske kjedelig for de modellene vi lagde lagde vi bare i papp.
- Vi har ikke gjort så mye med de gamle husene synes jeg. Til å starte med var vi der mye mer og holdt på mye mer med husene enn nå. Vi har drevet med internett sider, men det ble det liksom ikke noe av.
- Vi adopterte et hus, men læreren vår har ikke vært særlig flink til å følge opp. Læreren vi hadde de første årene var flink til å følge opp. Vi dro på tur dit og var der ganske mye.
- Det har for det meste vært dårlige prosjekter og sløsing av formingstimer for å gå opp dit for å tegne.

- Det har blitt påbegynt arbeid som aldri er gjort ferdig.
- Kan gjerne anbefale dette til andre, men da må lærerne bli flinkere til å følge opp. Litt kult også da. Mye å lære egentlig.

De etterspør kontinuitet og oppfølging av prosjektene de har startet med. Elevene forventer kvalitet i oppleggene og syns ikke at mulighetene som Husadopsjon byr på er utnyttet godt nok.

- Jeg syns det nesten ikke har vært noe vits med det. Vi har ikke gjort stort annet enn å tegne husene. Så jeg lurer på hva det er godt for?
- Vi kan gjøre noe viktigere i stedet
- Det som er bra er at vi får være ute. Det som er dårlig er at det er så innmari kjedelig. Vi lærer ingenting av det som skjedde før i tida.

Arbeidet må være meningsfullt også i en læringsammenheng, å tegne hus gjentatte ganger uten at det settes inn i en større sammenheng, bidrar til at de mister interessen.

Lærerne har ønsket elevmedvirkning i prosjektene. Elevenes vurdering av mulighetene til å forme opplegg ser ut til å være preget av realistiske vurderinger:

- Det er et stort prosjekt som skal gå over flere år, og lærerne må ha styringen. Lærerne må først bestemme at de skal bruke husene, så kan vi ha innflytelse over hva vi har lyst til å gjøre og sammen med hvem. Det er hyggeligere når vi kan jobbe sammen med venner.

Erfaringene er at selvstendige opplegg der elevene skal arbeide i grupper uten direkte oppfølging fungerer ikke alltid godt:

- Jeg syns det har vært bra for vi har fått vært ute ganske mye. Det har også vært gøy fordi vi har lært mye nytt. Minuset er at det ofte har blitt dårlig organisert, så når elevene har fått en «gruppe» og ikke har med voksne, blir det mye tull og lite arbeid. Jeg anbefaler dette hvis det er mye voksne med og hjelper til og passer på.

Det er mange nivåer av elevmedvirkning. Elevene ønsket å ha innflytelse på organisering av arbeidet og valg mellom flere oppgaver og særinteresser, mens det mer overordnede opplegget og oppfølging av dette ser de på som lærernes ansvar.

I samtale om en kjellerlem

Elevene bor i en by der gamle hus er en selvfølge. En av elevene mener at prosjektet kanskje er mer aktuelt for andre som ikke har så mye kjennskap til bygninger som forteller om en annen tid enn det han selv har:

- Kanskje det har vært spennende for andre skoler å lære om gamle hus, men jeg synes det ikke er noe morsomt. Men det er sikkert fordi at jeg vet litt om gamle hus.

Til tross for en del kritiske kommentarer anbefaler to tredjedeler av elevene på dette klassetrinnet *Husadopsjon* til andre skoler.

- Vi er veldig heldig som har dette på skolen. Det bør anbefales. Stå på – det blir moro!

Elevenes bidrag – bare en øvelse?

Vanligvis er det de skoleflinke elevene som får mye ut av prosjektarbeid og elevmedvirkning⁶, men i dette prosjektet har mulighetene for å gjøre noe praktisk og å samarbeide med fagfolk appellert til andre elevgrupper enn de mer teoretisk sterke, selv om også disse er å finne blant de mest involverte i prosjektet. Både lærere og museumsansatte påpekte at prosjektet hadde greid å motivere de mindre skolemotiverte, fordi de kunne bidra med noe de mestret. At prosjektet har kunnet tilby begrensede praktiske arbeidsoppgaver, og at det har utviklet seg mer i en pensumbasert retning, er derfor en negativ utvikling ut fra et slikt perspektiv. Det er et spørsmål om prosjektet gir elevene muligheter til å bidra med sine ferdigheter og arbeidslyst. Intensjonen har vært at elevene skulle oppleve at de gjør en viktig innsats. Evalueringen til elevene antyder et gap mellom forventningene de har til omfattende opplegg for husadopsjonen og det de involveres i som mer blir øvelser i tegning eller «å lage modeller i papp». Erfaringen fra skolen er også at man ikke kan by elevene hva som helst, arbeidet må oppleves som meningsfulle, ikke minst gjelder dette ungdomstrinnets elever som er kritiske til hva de deltar i.

Tilbakemeldingen fra fagfolk er at når de har besluttet å ta ungene med, har barnas innsats vært bra, de har tatt ansvar for de oppgavene som de har blitt gitt. Slike oppgaver som det er mulig å involvere elever i, er imidlertid begrenset, og dermed greier ikke museet å leve opp til ønske om å tilby nok praktisk arbeid.

---

6. Dette er et argument som har kommet fram i evalueringen av Reform 97.

Samarbeid mellom museum og skole

Prosjektfaser

Evalueringen har sett på *samarbeidsrelasjoner*, det vil si hva slags erfaringer som er gjort for å utvikle forpliktende samarbeid mellom skolen og museet. Jeg vil her se nærmere på de rammene som samarbeidet har kunnet utvikle seg innefor. Innsatsen og behovene for de to institusjonene har vært noe forskjellig underveis, og jeg har derfor delt prosjektperioden inn i tre faser.

Oppstartfasen, fra høsten 2001, var preget av idéutvikling og forankring av samarbeidet. Det ble oppnevnt en styringsgruppe, ansatt en prosjektleder, nedsett en arbeidsgruppe. Prosjektleder ble bindeleddet mellom museet og skolen, og var fast til stede på skolen en dag i uka. Engasjementet fra museet og de ivrigste lærerne var stor, og alle klassetrinnene laget planer og startet arbeidet på de tildelte husene med hjelp av ansatte fra museet. Denne perioden varer ut 2002.

Mellomfasen, året 2003, var en stillstandsperiode for prosjektet, betinget av at prosjektleder er i permisjon. Dette førte til mindre aktivitet og framdrift for prosjektet. Prosjektgruppen på skolen med prosjektkoordinator får økt ansvar. Det ansettes en vikar for prosjektleder i 50 prosent stilling fra september 2003 til og med februar 2004. En hjemmeside på internett ble publisert allerede i 2001, men ble revidert og fikk ny design i 2003.

Den siste perioden, *videreføringsfasen*, varer fra 1. mars 2004. Prosjektleder er tilbake, men arbeider nå mot å forankre og utvikle et samarbeid som varer ut over prosjektperioden, uavhengig av prosjektansvarlig. Hun har redusert stillingsandel knyttet til prosjektet, og arbeider parallelt med andre oppgaver på museet.

For å forstå utviklingen av prosjektsamarbeidet er det nødvendig å se nærmere på noen trekk ved respektive museet og skolen som samfunnsinstitusjoner og organisasjonskultur. For begge institusjonene finnes det klare forventninger om aktivt utviklingsarbeid. Dette utviklingsarbeidet forventes å komme i form av prosjektorganisering og samarbeidsrelasjoner med lokalsam-

funnet. For skolene har L-97 forventninger til tema- og prosjektarbeid, og til lokalsamfunnsorientering. Når det gjelder museene fordrer Kultur- og kirkedepartementet at museene skal utvikle nye formidlingsmetoder, særlig tilrettelagt for barn og unge. Pålegget om å endre tradisjonelle formidlingsformer både i skolen og i museet antas å være et godt utgangspunkt for samarbeid mellom institusjonene. Men hvordan er de to organisasjonsstrukturene rustet for et slikt samarbeid?

Rørosmuseet – «å strekke det mulige»

Rørosmuseet består i dag av et fagmiljø på 10-12 personer. Museet oppfatter seg selv som et lite fagmiljø med lang avstand til andre fagenheter. De utgjør et kritisk minimum for å være et livskraftig fagmiljø. Prosjektsatsning gir muligheter til å utvikle virksomheten på ulike felt, slik *Husadopsjon Røros* er et eksempel på. For museet er prøveprosjekter veien til fornying. Eksternt finansierte prosjekter betyr friske penger og ekstra faglige og økonomiske ressurser. Dessuten leder prosjektet oppmerksomheten mot et særlig innsatsområde, som får nyhetens interesse, og felles diskusjoner for å definere framtidige satsningsområder og profilering av museet.

Husadopsjon Røros ga museet anledning til å ansette en ekstra person som prosjektleder. Å holde høy prosjektportefølje er dermed en måte å sikre et dynamisk miljø på. Men samtidig er fagmiljøet sårbart ved at de ikke har så mange i staben, eller har et fagmiljø rundt seg som de kan spille på. Museet må hele tiden være på forskudd i form av å søke nye prosjekter, men samtidig vurdere fortløpende forholdet mellom planer og evne til å gjennomføre dem. I følge museets direktør blir prosjektene som «å løfte seg selv etter håret, å strekke det mulige. Dette løfter arbeidet, men strekker også strikken mot det vi kan tåle»⁷. Det er flere kompliserende momenter som påvirker museets evne til å planlegge og å gjennomføre prosjekter: Museets arbeid er sesongbetont, der sommerhalvåret er den intensive perioden der det meste av det praktiske arbeidet knyttet til bygningsvern foregår. Det andre er at det stadig dukker opp presserende oppgaver i forhold til bygningsvern. Mulighet for å planlegge på lengre sikt er dessuten begrenset ved at større bygningsprosjekter er avhengig av særlige bevilgninger. Museets arbeidsprosess er dermed grunnleggende omskiftelig. En annen utfordring er å forankre utviklingsarbeidet som prosjektene representerer i museets kontinuerlige arbeidsrutiner. Samlingen lider fordi den «tier stille», gjenstandsamlingen kommer til slutt i prioriteringen. Under prosjektperiodene tilføres ekstra ressurser, men museet må

7. Direktøren for Røros museet i samtale oktober 2004.

være realistisk i vurderingene av hvordan de skal videreføre utviklingsarbeidet uten ekstra kapasitet på feltet.

Når det gjelder *Husadopsjon Røros* var interessen for prosjektet større i oppstartfasen enn det er i avslutningsfasen. I starten ble alle ansatte inkludert i diskusjonene om prosjektets betydning for museets øvrige virksomhet. Det ble drøftet hvordan det kunne forankres i museets organisasjon og rutiner. *Husadopsjon Røros* aktiverte flere avdelinger: Bygningsvern, kulturhistorisk arkiv og samlinger, samt formidlingsavdeling, og ble dermed noe som samlet staben i diskusjonen om nye formidlingsformer rettet mot en viktig satsningsfelt: barn og unge. Etter hvert som museet har fått flere nye og spennende prosjekter, har fokus forflyttet seg, og er forskjellige steder hos de ansatte. Museet arbeider med to relevante formidlingsprosjekter: ett om digitalt museum⁸, og ett om levendegjøring som pedagogisk metode⁹. Museet må dermed rykke fram på mange fronter, dette tvinger fram tanker om hvordan de kan utnytte erfaringer og arbeidsinnsats på tvers av enkeltprosjekt. Utviklingsarbeidet foregår samtidig med løpende oppgaver, og er arbeidskrevende, men gjør arbeidet spennende. I oppfølgingsfasen for *Husadopsjon Røros*, når rutiner har kommet mer på plass, har det vært sjeldent at prosjektet har blitt diskutert i samlet stab. Det har heller ikke vært en felles diskusjon om videreføring av prosjektet.

Museets ansatte er likevel forpliktet av prosjektet til å tilrettelegge for elevengasjement. Det er imidlertid forskjellig hvor involvert de ansatte er i prosjektet, og hvor ofte de kommer i kontakt med elevene. I avslutningsfasen har prosjektleder fått nye oppgaver, hun har fått flere ansvarsområder gjennom sin nåværende stilling som konservator. Tidligere var hun ansatt som formidlingskonsulent. I tillegg til prosjektleder, har en håndverker og en antikvar/avdelingsleder i perioder hatt deler av stillingen sin knyttet til prosjektet. De har involvert elever på flere måter, f.eks. hatt ansvar for elevenes modell-snekring og stått for dagnadsinnsats og utprøving av tovingsprosessene i Stampehuset. Andre har et mer perifert forhold til prosjektet i sine daglige oppgaver. Ansatte i dokumentasjonsavdelingen har for eksempel hjulpet elevene med å finne fram i arkivet når de skal finne tegninger av husene og opplysninger om anleggene de har adoptert. De har også forberedt spesielle arkivoppgaver til dem. Elevene har fått sett lysbildeserier med eldre foto av Røros; gatebilder som dokumenterer gardsdrift spesielt laget for Husadopsjonsprosjektet. Prosjektet har på sin side bidratt til dokumentasjonsarbeidet ved at det ble laget en bildeserie der smeden forteller om arbeidsoperasjoner i smien som femteklassingene har adoptert. Denne bildeserien er lagret

---

8. *En smakebit av verdensarven Røros* (digital presentasjon)

9. Interregionalt prosjekt «Felles metodeutvikling mellom fire museer (med drama som metode)»

digitalt. En annen positiv erfaring sett fra museets side har vært å involvere en liten gruppe i forberedelsene før husene skal åpnes for publikum i sommerseongen. Da skal husene innredes på nytt etter vinterdvalen. Tilsvarende oppgaver venter når de avvikler dem før vinteren. Dette arbeidet kan få preg av teaterlek, der de fantasierer over de personene som har bodd i husene.

Skolens og elevenes medvirkning har medført ekstra arbeid for museet, noe som har begrenset hvor mye de har kunnet involvere elevene i museets arbeid.

Det er ekstraarbeid å ha med ungene, det tar lenger tid å få hjelp, men meningsfullt, når det passer. Men når vi er presset, og må ta ting på sparket, som vi jo ofte må, så er det ikke mulig. (Ansatt ved Kulturhistorisk avdeling)

Ansatte i avdelingen for bygningsvern har tatt med elever på restaureringsarbeid, som for eksempel når de demonterte en uteløe. Det er imidlertid en grense for hva håndverkerne har av evne og mulighet til å involvere elever i av praktisk bygningsvern. Erfaringen er at det er vanskelig å gi en større gruppe elever meningsfulle praktiske oppgaver, fordi det reelt ikke er mange nok oppgaver de kan utføre, eller at det er vanskelig å kombinere faglig innsats med formidling samtidig. Å være prosjektorientert innebærer i noen tilfeller å konstruere aktivitet. En utfordring er å slippe til skoleelever i arbeidsoppgaver og på gjenstander de er redde for, det vil si å stole på dem, og ta innsatsen deres på alvor. De ansatte har imidlertid blitt imponert over hva elevene vil ha greie på, og hva de kan utføre av krevende oppgaver. For alle er også formidling en sentral oppgave, og skal ikke oppfattes som belastende. Samarbeidet har gitt erfaring med nye formidlingsformer, som de kan bygge videre på.

Mens museet har imøtegått prosjektet med motivasjon på topp i startfasen, men har etter hvert blitt inndratt i andre oppgaver og prosjekter når organiseringen var noenlunde på plass, skal vi se at skolen har hatt en noe annen prosess.

Skolen – å planlegge fleksibilitet

Skolens virksomhet er på en helt annen måte enn museet bundet til faste planer og en fast struktur. Nasjonale læreplaner omsettes til skolens virksomhetsplan, årsplan for hvert klassetrinn, der de respektive lærerteamene lager periodeplaner for arbeidet i ulike fag. Røros grunnskole hadde skoleåret 2001/2002 ca 520 elever, 22 klasser og et lederteam på tre personer. Lederteamet følger opp hvert sitt skoletrinn: småskolen, mellomtrinnet og ungdomsskolen. De deltar på teammøtene til lærerne på de ulike klassetrinnene. Med lederskapet forstår de deres aktive rolle i å formidle krav og å anspore til innsats, og gjennom dette lede utviklingen av skolens profil og arbeid. Endringe-

ne lederteamet arbeider med nå er å tilrettelegge for nye gruppestørrelse, innarbeide et elevsyn der elever betraktes som aktive deltakere i læreprosessen, utvikle et læringssyn knyttet til nye arbeidsmåter, bl.a. i form av prosjektorganisering og entreprenørskap, og at læring også kan foregå utenfor skolen.

Prosjektet *Husadopsjon Røros* aktualiserer alle disse dimensjonene ved skolens utviklingsarbeid. Det synliggjør også hvordan skolen er avhengig av felles satsning, men hvor dette er prisgitt individavhengig oppfølging. Et viktig premiss for at prosjektet skal bli vellykket, mener ledelsen, var at skolen var felles om at de skulle søke midler. Alle var positive, ingen uttrykte motstand da skolen bestemte de ville sende søknaden om *Husadopsjon Røros*. Det er dermed ikke frivillig å delta, alle er forpliktet. Men det er opp til den enkelte lærer og team å overføre prosjektideen til eget undervisningsopplegg. Dette innebærer at teamet må komme til enighet om hvordan de vil formidle pensum gjennom nye arbeidsformer.

Husadopsjon Røros bryter med klasseromsundervisning og lærebok, det krever differensiering, fleksibilitet og elevs selvstendighet. Bygningsvern og lokalhistorie kan ligge langt fra lærernes interesseområde og kompetanse. Hvordan knytte for eksempel matte og naturfag til gamle hus? Det kan dessuten være uenighet om hvor høyt de skal prioritere dette prosjektet i forhold til andre prosjekter og undervisningsopplegg. Skolen har flere satsningsfelt: leseprosjekt, IT, sosial kompetanse, uteskole, der de samarbeider med idrettslag. De har også samarbeidsavtaler med historielaget og med e-verket knyttet til et energiprojekt. Lærere kan derfor ha egne interesser knyttet til andre satsninger, for eksempel naturfag og uteskole.

Prosjektutvikling i en likemannskultur

Den første tiden ble *Husadopsjon Røros* først og fremst forbundet med restaurering og bygningsvern. Lærerne ønsket praktiske oppgaver og formidling fra museets fagpersoner. Dette gjorde at skolens opplegg ble avhengig av det faglige arbeidet ved museet. I evalueringen i 2002 kommer dette fram:

- Vi vil gjerne være med på praktiske ting i tilknytning til huset, men det er noen ganger usikkert om hvem som skal ta initiativet.
- Vi ønsker oss praktiske arbeidsoppgaver for enkeltelever/små grupper, det er nødvendig med forslag.
- Jeg har meldt flere ganger om at vi ønsker å få ta del i det praktiske arbeidet. Jeg har forståelse for at det kan være problematisk å sette opp tider p.gr.a. mannskap. Men for meg er det viktig å få tidfestet når vi kan få være til hjelp med passende gjøremål.

To momenter er sentrale i disse lærernes tilbakemelding: å få være med på praktisk arbeid, og å planlegge i tid i forhold til skolens periode- og årsplaner.

Husadopsjon Røros ble først og fremst sett på som en anledning for elever til å få praktiske oppgaver knyttet til bygningsvern. Lærerne kunne lage egne undervisningsopplegg knyttet til husene, men gjennomføringen hadde de ikke full kontroll over, verken tidspunkter eller hva som var mulig å gjøre med husene. Det ble ønsket flere ressurspersoner som kunne bistå i gjennomføringen. I noen tilfeller kom museet med aktivitetsforslag som lærerne syns var for vanskelige å overkomme. Likevel var erfaringene det første prosjektåret hovedsakelig svært positive. Tilbakemeldingene fra skolen om museets innsats var at det gjennomgående hadde vært lærerikt og interessant. Mange lærere hadde ikke greid å gjennomføre oppleggene de hadde planlagt, men siden opplegget skulle gå over flere år var mulighetene til å forbedre og tilpasse planene der.

Prosjektleder har i hele prosjektperioden hatt kontor på Rørosmuseet, men i oppstartsfasen hadde hun en fast dag på skolen hvor hun deltok på team møter, ga informasjon på fellesmøter og diskuterte ideer og opplegg med enkeltlærere. Denne tilgjengeligheten var et viktig premiss for å utvikle samarbeidet mellom institusjonene. Prosjektleder ble et bindeledd og en tilrettelegger, slik at organiseringen opplevdes overkommelig for lærerne.

Mens noen lærere entusiastisk hadde startet opp med undervisningsopplegg knyttet til ulike bygninger før prosjektet ble formalisert, var det andre som var lite involvert i prosjektet. Flere ønsket kreative innspill fra prosjektleder, og forventet å låne opplegg fra andre. Prosjektleder på sin side har vært restriktiv når det gjelder å tenke ut opplegg på vegne av lærerne. Hun har ikke ønsket «å tre ideer ned over hodet på dem».

De første erfaringene førte til ideer om hvordan husene kunne nyttes på alternative måter enn til bygningsvern. Dette gjaldt ikke minst for småskolen. For de yngste ble det adopterte huset allerede det første året først og fremst en anledning til å lage temaopplegg og fortelle om gamle dager. Huset ble et sted for utflukter, lek eller ramme rundt sommeravslutningen. Mulighetene for tverrfaglig bruk av bygningene ble diskutert, bl.a. brukte andreklassingene huset til å lære å måle opp gjenstanders lengde og bredde i meter.

En annen erfaring de gjør første året er at oppleggene både kan tilpasses hele klasser, mindre grupper og spesielt interesserte enkeltelever. Differensiering er en positiv erfaring, men elevene er ikke sjølgående, og trenger uansett opplegg og styring.

Våren 2002 ble det holdt en planleggingsdag med tema *Husadopsjon Røros*, det ble laget evalueringskjemaer og etablert prosjektgruppe på skolen. Vårens opplegg ble fulgt opp om høsten, men kontinuiteten og et ytterligere oppsving i prosjektarbeidet stagnerte i løpet av 2003. Denne *mellomperioden* innebar at den informasjon og oppfølging som prosjektleder bidro med, ikke minst på den faste dagen i uka på skolen, bortfalt. Opplegg som var i gang ble videreført, bl.a. leder museets håndverkere arbeidet med å lage modeller av flere av husene sammen med en gruppe elever i 6-7 klasse. Dette gjøres i

sløydtimene på skolen gjennom hele skoleåret. Skolens prosjektgruppe får mer ansvar for framdriften. De møter utfordringen om hvordan de skal omforme prosjektets idé til obligatorisk innsats i en skolekultur som ikke har tradisjon for å framheve enkeltlæreres gode grep. Skal de opptre som vaktbikkje eller inspirator, skal de mase eller tilby hjelp til å utforme opplegg? De må finne en balansegang mellom å være en gruppe pådrivere, og samtidig inkludere alle som ønsker å påvirke prosessen, inklusive å benytte innspill fra skeptiske røster.

Siden våren 2004 i *videreføringsfasen* har prosjektleder på nytt blitt en mer synlig kontaktperson for skolen, selv om hun ikke lenger oppholder seg der til en fast tid. Hun er imidlertid lett å kontakte for å få hjelp til å organisere undervisningsoppleggene. En del klasser har fått tildelt nye hus og anlegg etter å ha arbeidet med samme hus over lengre tid. Lærerne har gjennom egen og andres praksis sett nye muligheter i å benytte husene i flere fag, og på en mer allsidig måte. Gode erfaringer danner et mulighetsreservoar. Elevenes gjennomgående positive holdning til oppleggene bidrar til lærerens oppfattelse av at prosjektet er noe som er verd å satse på.

I dag har lærerne en dobbelt holdning til prosjektet. Hovedsakelig er *Husadopsjon Røros* noe hele lærerstaben identifiserer seg med og verdsetter. Selve idégrunnlaget for prosjektet har oppslutning. De fleste ser et stort potensial i samarbeidet om bygninger som utgangspunkt og åsted for undervisningsopplegg, og ønsker at prosjektet gjøres permanent. Verdifulle erfaringer forplikter. Det finnes allerede undervisningsopplegg, det er derfor ønskelig med gjenbruk av investeringene som er gjort. Dessuten forventer elevene en videreføring. Samtidig har en del lærere tapt noe av entusiasmen over tid, fordi det ikke har vært nok oppfølging eller struktur, og fordi utbyttet ikke har blitt som forventet eller at det har vært for krevende organisatorisk. En del som har vært mer perifere i prosjektet mener at det ikke har vært rom for negative erfaringer. Det finnes en del blandede erfaringer som kunne vært fanget opp bedre.

Haren og skilpadden – tempo og tidsperspektiv

Mens *Husadopsjon Røros* ble møtt med felles engasjement fra museet i startfasen, har skolen brukt lengre tid på å dra alle med for å berede grunn for innsats. Museet fikk snart til en ansvarsfordeling, men fokus og innsats har avtatt etter hvert. Museets holdning kan forklares med deres avhengighet av prosjekter som punktvis satsningsområder og ressurstilgang, noe som fører til periodevis innsats, parallelt med faste arbeidsoppgaver. Skolen som institusjon er på sin side en tregere organisme å endre. Den er en kompleks organisasjon bundet av overordnede mål, strukturelle rammer og fagplaner, og kjenneteg-

nes både av en individualistisk arbeidsform og en likemannskultur. Dette gjør at lederteamet så vel som entusiastiske kolleger har vanskeligere for å få til en kollektiv dreining. Kravene til omstilling i skolen er imidlertid massive, og trekk ved *Husadopsjon Røros* imøtekommer forventningene til nye undervisningsformer og organisering. Dette har bidratt til at prosjektet likevel har blitt godt forankret i løpet av prosjektperioden, selv om innsatsen har vært relativt begrenset i omfang.

At de samarbeidende partene har ulike innsatsfaser har medført at

- Museets tilbud om å involvere elever og skolens etterspørsel sto bedre i forhold til hverandre i startfasen enn ved prosjektslutt.
- Dette har ført til at økt engasjement fra skolens side ikke kan forvente økt kapasitet fra museet og dets ansatte, og må derfor møtes med en utvidelse av innholdet i *Husadopsjon Røros* til å omfatte mer enn bygningsvern og samarbeid med museets fagpersoner.
- I tillegg til museets faste ansatte har prosjektet benyttet eksterne ressurspersoner, enkeltpersoner eller fra organisasjoner som arbeider med lokalhistorie, restaurering og bygningsvern. Dette har vært mulig bl.a. fordi prosjektet har kunnet finansiere eksterne personer. Tilbakemeldingen har vært positiv fra skolen og elevene i forhold til å trekke veksler på disse personenes spesialkunnskap. Denne muligheten minsker dessuten trykket på museets ansatte. Det er imidlertid et spørsmål hvordan denne virksomheten kan finansieres og videreføres etter prosjektslutt.

Et annet kompliserende aspekt ved de to organisasjonsstrukturene er hvordan de forholder seg til tidsplanlegging. Museet er avhengig av å ta presserende gjøremål på sparket og å omprioritere oppgaver. Det har noen ganger vært vanskelig for den enkelte å kontakte skolen i tide, slik at lærerne kan flette inn nye oppgaver i det øvrige arbeidet. Skolen er i større grad avhengig av å planlegge i god tid og avtale tidspunkt på forhånd. Lærerne har ønsket mer kontakt med fagpersoner, og at de avsetter tid til prosjektet. Noen lærere har erfaring med at opplegg de har begynt med, ikke alltid videreføres, at for eksempel gamle spikrer de har samlet inn ikke brukes i smia likevel, eller at mose de har plukket likevel ikke ble brukt til å isolere huset, noe som fører til at elever blir skuffet. Til tross for dette ser det ut til at samkjøringen stort sett har gått bra, noe som vel kan tilskrives velvilje overfor prosjektet fra begge parter.

Også på et annet område innvirker de to institusjonenes tidshorisont. Underveis i prosjektet har det vært noe uenighet om hvor materialet som er laget i forbindelse med Husadopsjonsprosjektet skal lagres: det vil si barnetegninger, veggaviser, foto, arbeidsoppgaver. Skolen har ingen tradisjon for å ta vare på slikt materiale over tid, mens museet har ønsket å oppbevare dette i et arkiv på museet. For skolen mister ferdig materiale sin betydning, og det er opp til elevene å ta vare på det. For museet innebærer dette verdifull dokumentasjon

for framtiden. Prosjektdokumentasjon må i så fall systematiseres og rutinene vedlikeholdes, noe som i dag inngår i prosjektleders oppgaver. Rutiner for å bevare materialet er imidlertid ikke innarbeidet verken fra skolen eller museets side. Dette er en av de strukturene som må på plass før prosjektavslutning om museet skal vedlikeholde et slikt ansvar.

Et annet aspekt som har kommet opp er forskjeller i arbeidstid, at lærerne har av og til blitt forventet av å stille på aktiviteter som går ut over deres arbeidstid.

Økt standardisering – et gode?

Videreføring av prosjektet er forventet

Husadopsjon Røros sprang ut av erkjennelsen om at Rørosmuseet og Røros grunnskole hadde overlappende interesser. Museet ønsket å nå den unge generasjon for å utvikle nye formidlingsformer og for å kultivere dem til innbyggere i en verdenskulturarv. Skolen ønsket på sin side å utnytte lokalsamfunnet som ressurs i formidling av pensum, og å videreutvikle gode arbeidsformer. Synergieffekten av overlappende interesser inspirerte til ekstra innsats fra begge parter. Tilbakemeldingen fra de involverte i prosjektet er positive. Det har vært meningsfullt, tidkrevende og medført nødvendig mental endring. Både skolens og museets folk ønsker å videreføre samarbeidet, men de mener at det er nødvendig å diskutere omfang og form. I intervjuene ble behovet for en fastere struktur understreket. Dette gjelder både skolens organisering, museets innsats og en formalisering av samarbeidsrelasjoner.

Formelle eller uformelle kanaler

Prosjektet har i stor grad benyttet uformelle relasjoner og ildsjelers innsats for å utvikle prosjektet. Røros er et lite og tett samfunn, og lærere er involvert i museets arbeid på flere måter. De museumsansatte på sin side kjenner lærerne gjennom sin rolle som foreldre til skolebarn. På tross av små forhold er samarbeidet mellom de to institusjonene avhengig av at det utvikles formelle strukturer som ivaretar samarbeidet på sikt. Hvis ikke blir kontakten for personavhengig, tilfeldig, og lite stabil, også fordi nye personer kommer inn i nøkkelposisjoner. Når en hel institusjon skal involveres i gjennomføringen av et prosjekt er det dessuten uheldig at enkeltpersoner med kontakter står i en privilegert posisjon. Samtidig er de uformelle båndene viktige for involveringen og entusiasmen, fordi de uttrykker felles perspektiver og interesser, og kan bidra til å få prosesser til å skje raskere. *Husadopsjon Røros* er et eksempel på hvordan nettopp dette har vært en drivkraft og virket positivt for gjennomføringen.

Fastere struktur og felles database

En videreføring av prosjektet gjennom en fastere struktur der prosjektleders rolle nedtones innebærer økt standardisering. For skolens del innebærer det bl.a. en mer gjennomført lagring og videreføring av opplegg. Dette har vært diskutert og ønsket, men det har hittil ikke blitt lagt ned tilstrekkelig omtanke og arbeid i dette. Gjenbruk krever skriftliggjøring av opplegg, og rutiner for å plassere dem i permer eller å legge dem inn på prosjektets hjemmeside. I prosjektperioden har det vært en mer eller mindre uutalt forventning fra prosjektleder og prosjektgruppens side at lærere selv skal utvikle egne opplegg. Dette begrunner de med at det gir en større involvering av den enkelte lærer.

Lagring av opplegg i en idébank er derfor et forslag for å ivareta det arbeidet som er gjort. Dette kan sikre en kumulativ kunnskapsbase og læreprosess også blant lærerne. Åpen tilgang til sentral informasjon om husene vil være besparende for de lærerne som «arver» huset fra andre klassetrinn. Disse kan da basere arbeidet på det som er gjort, og belyse nye sider og tilnærminger til anleggene, slik at oppleggene ikke blir kopiering, men videreutvikling.

Et annet argument for en idésamling og enkel tilgang til opplegg, er at de mindre entusiastiske vil dermed lettere bli trukket med over tid. Lærere som har vært mindre involvert i prosjektet har ønsket seg ferdige opplegg, de mener at skal de tilrettelegge for vellykket temaarbeid må de kjenne til mulighetene og bygge på eksisterende kunnskap. En innvending mot dette har vært at å reproducere opplegg sikrer ikke entusiasme i arbeidet, eierforhold til husene eller til idégrunnlaget.

Det etterspørres også at det tilrettelegges for kompetanseutvikling i form av lærerkurs og ekskursjoner til andre museer.

Trinnsesifikke hus - differensierte opplegg

I samtalene med lærerne påpekte flere at Husadopsjonsprosjektet fungerer best faglig sett for barneskolens mellomtrinn. Småskolen ser potensialer i å bruke husene som utflukt- og samlingssted i tillegg til en annerledes læringsarena. Blant faglærere på ungdomstrinnet har det vært vist mindre entusiasme. At det går tyngst på ungdomstrinnet, har vært diskutert flere ganger, men skolen har ikke funnet annen løsning enn at oppleggene relateres bedre til fagene. Det er imidlertid forskjellig hvordan temaer knyttet til Husadopsjon treffer pensum på ulike trinn (for eksempel er arkitektur en sentral del av 8. klasses pensum i Kunst og håndverk, noe som kan gjøre prosjektet relevant for dette alderstrinnet). På ungdomstrinnet er potensialet størst når det gjelder hvordan elevene kan utnytte husene i ulike fag, men utfordringene er også her størst ved at faglærerne er mest pensumrettet mot eget fag. Denne forskjellen mellom skoletrinnene i hvordan husene brukes, ønsker de gjenspeiles i hvilke hus de får tildelt.

Det ble derfor foreslått at det ble laget en plan for hvilke hus som passer og dermed tildeles til hvilke årstrinn. I starten av prosjektet var ikke husenes forskjellige pedagogiske fortrinn avgjørende for tildeling av hus til klassetrinn. I løpet av prosjektperioden har det imidlertid vist seg viktige forskjeller mellom anleggenes potensial og vanskelighetsgrad som det er verdt å ta hensyn til.

Et forslag som ble fremmet av lærere og prosjektleder var å fortsette å ha ett anlegg på hvert av de tre skoletrinnene, et annet valg er å begrense Husadopsjon til tre årstrinn, ett på hvert av de tre trinnene, avgrenset til en høst- og vårsesong på hvert hus. Et motargument for dette er at elevene og lærerne utvikler eiendomsfølelse gjennom å arbeide med samme hus over tid.

Et annet spørsmål er hvordan fordele hus mellom grupper på hvert klassetrinn når klassestrukturen er endret. Skal hvert klassetrinn ha flere hus som gir ulike valgmuligheter som så elevene velger mellom, eller skal det være et felles opplegg for et helt klassetrinn, der grupper ambulerer? Mulighetene i differensieringen av elevene kan utnyttes bedre eller mer bevisst. Det er et ønske om at fleksibilitet beholdes, det er ikke nødvendig at alle elever engasjeres like mye, på samme måte som at alle lærere skal være drivkrefter i å utvikle innholdet.

Elevsentrert og elevmedvirkning

Ideelt sett forventer prosjektgruppen at prosjektarbeidet skal være elevsentrert, basert på elevers undring og interesser, slik at elevene kan forfølge disse, og at grupper settes sammen ut fra elevenes særinteresser. Dette innebærer krav til læreres arbeidsform. I prosjektet ligger mulighet til differensierte oppgaver for elevene. Lærerne ønsker ikke å presse elever som ikke er interessert, men heller involvere de elevene som er tent på oppgavene, og ha en stor nok bredde i oppgaver. Det har vært positive erfaringer med at elever som ønsker å gjøre noe praktisk, har fått mulighet til dette gjennom prosjektet, og at også de beskjedne elevene har fått slippe til. Målet er å tilpasse oppgavene til den enkelte, ha blikket for den enkelte, og gi dem utviklingsmuligheter. Ut fra tilbakemeldingene fra elevene synes det som om dette har lyktes der hvor lærerne har engasjert seg i å lage varierte opplegg. Elevenes entusiasme og forankringen av prosjektets idé i den enkelt er forskjellig, men blant de som er spurt har Husadopsjonsprosjektet vært noe de har en mening om, har hatt glede av, selv om det også kan oppleves kjedelig i blant.

Selv om elever tilbys praktisk arbeid sammen med fagfolk fra museet, er de likevel ikke sjølgående. Det er derfor nødvendig å samle erfaringer med hvordan de praktisk får til selvstendig arbeidende grupper når arbeidet foregår utenfor klasserommet og eventuelt med eksterne ressurspersoner. Hvor mye oppfølging trengs fra skolens side, og hvor stor bemanning krever det og har de mulighet for om de skal drive differensiert undervisning? Erfaringene til nå har vært at mindre grupper som deltar i arbeid under ledelse av fagperson har

fungert bra. Eksempler på dette er elever som har arbeidet med modellbygging eller blitt trukket med på praktisk arbeid og guiding i forbindelse med stampehuset. Erfaringer er at elever skjærer seg når de får være med på arbeid som skal brukes i eksterne sammenhenger.

At elever arbeider selvstendig er ikke enestående for *Husadopsjon Røros*, men ligger også i entreprenørskapsideen, som er et annet satsningsområde for skolens ungdomstrinn. Ledelsen ved skolen argumenterer for at elever vender seg til å ta ansvar, om man slipper dem til. Prosjektet er dermed i tråd med generelle pedagogiske prinsipper om å utvikle ansvarlighet, selvstendighet og kreativitet, og gir skolen erfaringer medvirkning. Men for å få utbytte av dette, må det sørges for at det gjøres systematiske vurderinger av løpende erfaringer.

Større faglig bredde knyttet til husene

I forlengelsen av innspillene til organiseringen av *Husadopsjon Røros* har det kommet ideer om å utvide innholdet. Erfaringen er også at når hus er istandsatt må det tenkes nytt for hvordan elevene skal gjøre bruk av et ferdig restaurert hus. Emner som sosialhistorie, matskikker og klesbruk, og å intervjuere eldre om deres minner, er nærliggende forslag. Enkelte ser også at prosjektet kan utvides til for eksempel å inkludere gruvedrift og geologi. Samisk kultur er heller ikke inne i *Husadopsjon Røros*, men er blitt foreslått å bli tematisert i forbindelsen med bygninger og byanlegget som sådan. Et sentralt moment er hvordan de kan knytte flere fag sammen, samtidig som at de sikrer at de enkelte fags innhold er av god kvalitet. Det blir også argumentert for at organiseringen må sikre at elevene ikke bare blir tilhørere, men er med aktivt gjennom praktiske arbeidsoppgaver, dramatiseringer og formidlingsarbeid, at arbeidet innebærer både å oppleve og å sanse. Dette er prinsipper for undervisningen som ikke blir mindre viktig jo eldre elevene blir.

Når husene settes inn i en lokalhistorisk og tverrfaglig sammenheng kan museets betydning som samarbeidspartnere bli mindre avgjørende. Dette kan være en måte å imøtekomme museets begrensede kapasitet, men det kan også vende oppmerksomheten bort fra prosjektets idégrunnlag, nemlig å bevisstgjøre elever for kulturminnevernet og Røros som verdenskulturarv. Museet utfordres dessuten i mindre grad i å finne alternative formidlingsformer overfor barn og unge.

Prosjektleder – kunsten å gjøre seg unnværlig

Prosjektleder har vært en kromtapp i prosjektet. Hun har hatt en brobyggende funksjon, og sikret informasjonsflyt mellom museet og den enkelte lærer. I noen tilfeller har det vært usikkerhet fra lærernes side om hvem som skulle ta

initiativ til samarbeidet mellom de to institusjonene, eller hvem som er rette person å kontakte på museet. I denne sammenheng har prosjektleder blitt brukt som mellomledd. Som tidligere nevnt har prosjektleders rolle på skolen vært å inspirere, formidle informasjon og bistå lærere i deres temaopplegg. At prosjektleder bare i første fase av prosjektet har hatt arbeidsplass på skolen kan ha begrenset utviklingen av prosjektet, men samtidig ansvarliggjort prosjektgruppa på skolen. At museet på sin side har hatt en ansatt med hovedansvar for prosjektet har bidratt til at de andre har blitt mindre involvert i videreføringen av prosjektet ut over tildelte oppgaver. Samtidig har prosjektleder vært en pådriver for museets innsats fordi hun har kunnet fange opp relevante museumsoppgaver, og dermed styrke museets involvering i samarbeidet. Denne aktivt oppsporende og koordinerende rollen antas å være viktig for museets deltakelse i prosjektet, og det vil være nødvendig å diskutere hvordan dette kan ivaretas etter at prosjektet er nedlagt. Skal det fortsatt være en hovedansvarlig for samarbeidet med skolen, eller blir det opp til skolen og den enkelte museumsansatte å ta kontakt? I tillegg til prosjektleder, som den siste tiden har vært knyttet til Husadopsjonsprosjektet på timebasis, er oppgaven ivaretatt av en avdelingsleder/antikvar¹⁰. Dette betyr en kontinuitet i oppfølging av husprosjektene ut fra et antikvarisk ståsted, og videreutvikling av verdifull formidlingserfaring. Denne innsatsen representerer en viktig del av museets videreføringspotensiale. Det er imidlertid nødvendig å finne fram til ytterligere rutiner og arbeidsfordeling ved museet for å kunne ivareta museets ansvar i samarbeidet, for eksempel når det gjelder å arkivere produkter som kommer inn gjennom samarbeidet med skolen.

Husadopsjon Røros har gjort bruk av ressurspersoner og organisasjoner utenfor museet. Budsjettet har gitt mulighet for å leie inn eksterne fagpersoner i tillegg til å bruke tjenester fra Rørosmuseum og Røros Grunnskole. Det må avklares hva slags status disse skal ha i en eventuell videreføring, og om kontakten skal gå via museet eller direkte mellom skolen og dem. Som prosjekt har de hatt midler til å betale disse tjenestene, hva skjer i videreføringen?

Prosjektgruppen på skolen

Fordi prosjektleder besitter under halvparten av budsjettet stilling har det vært mulig å overføre avlønnede timer til skolens prosjektgruppe. I prosjektgruppen sitter en representant for hvert skoletrinn som har avsett 1 time pr. uke, i tillegg til en lærer som har 2 timer per uke til prosjektet. En representant for skoleledelsen deltar i stor grad på møtene, men sitter ikke formelt i gruppen. Gruppen har med dette mandatet fått et viktig ansvar for å utvikle og koordinere skolens arbeid med prosjektet. Over tid har prosjektgruppen fått en

10. I 2004 var prosjektlederstillingen budsjettet med 30 prosent.

felles forståelse av prosjektet, et perspektiv som de andre lærere ikke nødvendigvis deler. Gruppen er sentral i videreføringen av prosjektet og det synes nødvendig å avklare hva slags avgjørelsesmyndighet de har, og hvordan de eventuelt kan utvikle kontakt med museet etter endt prosjekt.

Et redskap de har som det ser ut som om de ikke har utnyttet godt nok er å systematisere den interne evalueringen, bl.a. i form av at lærerne årlig fyller ut et evalueringsskjema, og la dette danne grunnlag for en felles årlig strategidiskusjon.

www. Husadopsjon Røros

Et viktig formidlingsmedium for prosjektet har vært hjemmesiden på Internet. Denne har manglet løpende oppfølging, og dermed ikke fungert som den idébanken som den var ment å være. Hjemmesiden ble utviklet av elever, og da disse sluttet ble ikke sidene vedlikeholdt. Det har ikke blitt en avklaring om ansvaret for hjemmesiden. At de er prisgitte ressurssterke elever fungerer ikke godt nok. Lærere har ikke gode nok rutiner eller kompetanse til å følge opp intensjonene om å legge inn oppleggene de har brukt. Hvorfor dette ikke har vært prioritert og løst, hvor ansvaret for dette ligger, enten hos prosjektleder eller i skolens prosjektgruppe, synes å være uklart, men dette er et eksempel på avklaringer som må til for å sikre prosjektets handlekraft.

Økt interesse for kulturminnevern?

I prosjektperioden har det skjedd en dreining vekk fra bygningsvern til økt vekt på kulturhistoriske emner og andre pedagogiske opplegg. Dette bunner først og fremst i den begrensede kapasiteten museet har hatt til å involvere elever i antikvarisk arbeid. Museets innsats for å inkludere elever i restaureringsarbeid var størst i starten av prosjektet, mens omfang og bredde i skolens engasjement har økt etter hvert. De adopterte husene har vist seg å ha ulik potensial for å involvere elever i arbeidsprosesser knyttet til bygningenes bruk og vedlikehold. Husadopsjonsprosjektet har dermed over tid samlet viktige erfaringer når det gjelder husenes begrensninger, og prosjektleder og lærere har måttet finne alternative bruksområder for å oppfylle forventningene om å ha minst ett prosjektemne pr. år. Ansvaret for å videreutvikle prosjektet i denne retningen har hovedsakelig ligget hos lærerne, og drivkraften for å lage nye opplegg har forflyttet seg fra museets arbeidsfelt til skolens. Elever og lærere har imidlertid fortsatt forventninger om å samarbeide med museets fagpersoner og å gjøre praktisk innsats knyttet til bygningsvern. Dette misforholdet når det gjelder forventninger og muligheter kan undergrave motivasjonen for prosjektet. Elevene etterspør også oppfølging av prosjektideen og allsidig bruk av husene. Når det likevel synes som om at skolen har stor tro på prosjektet så vel som en videreføring, kan dette forklares med at

- tilbudet om praktisk innsats og kontakt med museet som i dag gis, anses å være så positivt at de ønsker å videreføre dette i begrenset form, selv om det ikke dekker etterspørselen,
- bruk av husene til kulturhistorisk emner og andre pedagogisk opplegg representerer en undervisningsform som uansett er ønskelig.

For de fleste elevene har prosjektarbeidet vært et relativt perifert innslag i skolehverdagen. For de fleste representerer prosjektet en verdsatt avveksling fra klasseromsundervisning. Bruk av husene i fagspesifikke emner, f.eks. i matematikk, har gitt anledning til praktisk anvendelse av teoretisk kunnskap, samt å konkretisere hvordan fagene henger sammen. Det er ikke nødvendigvis kulturminnevern som er framtrødende i hva de har fått med seg i disse oppleggene, slik det kommer fram i tilbakemeldingen fra elevene. De assosierer

oppleggene med drama og tegning eller livet i gamle dager. Likevel har alle fått drypp av kunnskap og utvidet kjennskap til Rørosbebyggelsen gjennom å bli involvert i temaoppleggene. Ikke minst har skolens profilering av Husadopsjonsprosjektet, publisiteten og formidlingen av arbeidet med husene til et variert publikum gitt forventninger til arbeidet. De elevene som har vært involvert over lengre tid med selvstendige oppgaver har fått et kunnskapsgrunnlag som kan benyttes i nye sammenhenger. Tilsvarende har de elevene som har formidlet prosjektet og klassens innsats til et interessert publikum i spesielle anledninger, fått opplevelser som knyttes til adopterte hus og Røros som sted.

Samarbeidsrelasjoner

I kapittel 3 har jeg antydnet hvordan museet og skolen har hatt ulike rammer og prosesser for å involvere de ansatte til samarbeid. Museets umiddelbare engasjement vs. skolens mer langsomme prosess har ført til at de to institusjonene har vært i utakt når det gjelder *når* i prosjektperioden hovedinnsatsen har kommet. Tilbud om praktiske oppgaver har ikke økt med etterspørselen fra skolen. At museet var mest engasjert i startfasen gjorde at innsatsen som da ble gjort for å involvere elever i oppgaver og vedlikehold av bygningene kom samtidig med at de mest engasjerte lærerne var på banen. Dette gjorde at prosjektet fikk en vellykket start og mye publisitet. Det har imidlertid vært vanskelig å leve opp til dette aktivitetsnivået og til varierte restaureringsoppgaver. En ytterligere årsak til at aktiviteten stagnerte var at prosjektleder ikke har fungert kontinuerlig.

Gitt disse begrensningene har samarbeidet mellom Rørosmuseet og Røros grunnskole gått greit. Kontakten på tvers av institusjonene har gått gjennom prosjektleder eller ved direkte kontakt om konkrete opplegg og oppgaver. Siden prosjektet har vært relativt perifer i begge institusjonenes daglige arbeid, har dette gjort at de ikke har opplevd å bli overrent fra den andre part. Nødvendig kontakt har vært godt mottatt. En ytterligere styrking av prosjektets utvikling antas å være avhengig av økt tilstedeværelse, kontinuitet og innsats fra prosjektleders side, bl.a. ved å ha opprettholdt ordningen med fast kontortid på skolen høst og vår, det vil si i perioder når Husadopsjonsoppleggene planlegges og gjennomføres. Siden utviklingspotensialet er størst i skolen vil det være her at prosjektideen må holdes varm. Større kontinuitet i diskusjonene om Husadopsjonsprosjektet på museet kunne antagelig også gitt mer uttelling, men økt kapasitet ser ut til å ligge i å utnytte ressurspersoner utenfor museet, mer enn å trekke veksler på museets begrensede arbeidsstokk.

Prosjektet hadde forventninger til å trekke flere parter og personer i lokalsamfunnet inn i samarbeidet enn det som har blitt gjort. Opplegget med PPT kom aldri i gang. Involveringen av Røros videregående skole i prosjektet har blitt avgrenset til en gang å være med på praktisk opplegg i forbindelse med

den internasjonale dugnadsleieren i UNESCOs regi. Arbeidsgruppen hvor disse institusjonene deltok sammen med representanter fra museet og skolen har etter hvert hatt mindre regelmessige møter, derimot har prosjektgruppen på skolen blitt viktigere som diskusjonsforum og informasjonskanal internt på skolen. Det formelt organiserte nettverket ble det heller ikke noe av. De mest sentrale eksterne samarbeidspartene har vært *ARV* og *Fortidsminneforeningen*, samt en del lokale ressurspersoner, og disse har deltatt i gjennomføringen av ulike opplegg for skolen.

Har prosjektet oppnådd målene?

Prosjektsøknaden var ambisiøs både når det gjaldt mulige aktiviteter som bygningene kunne knyttes til, formidlingsarbeid og endringspotensialet prosjektet kunne få for skolen og museet. Når det gjelder det siste har Husadopsjonsprosjektet for skolens del fungert som en utprøvingsarena for alternative temaopplegg og arbeidsformer knyttet til lokalsamfunnet. Museet har ikke utnyttet prosjektet direkte for å endre formidlingspraksis overfor barn og unge utenfor prosjektsamarbeidet. Erfaringene har ikke nedfelt seg i nye rutiner og faste formidlingspraksiser. Det kan ha sammenheng med at museets ansatte ikke har hatt en felles løpende refleksjon om prosjektet, og om hvordan erfaringene derfra kan overføres til andre innsatsfelt. En del tanker er imidlertid gjort som kan være viktig for å utvikle formidlingsarbeidet videre:

- å utprøve grensen for å trekke publikum med på restaureringsoppgaver,
- dokumentere tradisjonelle arbeidsprosesser gjennom for eksempel bilder og video som del av formidlingsopplegg overfor elever,
- betydningen av samarbeid med eksterne personer/organisasjoner.

Hensikten med *Husadopsjon Røros* var å øke elevenes kjennskap til Røros som verdenskulturminne. I et kort evalueringsarbeid av et formidlingsprosjekt strukket over noen få år er det umulig å måle virkningene som prosjektet kan ha for elevenes forståelse av kulturminnevern, eller på oppfatninger av Røros som sted og som verdensarv. Det som kan antyde en mulig holdningsendring er hvordan prosjektet har ivaretatt denne dimensjonen. Innledningsvis pekte jeg på hvordan kulturminnevern er knyttet til kollektive fortolkninger av fortiden så vel som til individets identifiseringer og livsløp. Gamle hus og anlegg kan feste seg i bevisstheten gjennom spennende fortellinger, utførte oppgaver eller spesielle sosiale begivenheter. Jo mer man involveres emosjonelt og kroppslig, jo større mulighet har kunnskapen til å sette seg som bilder, ferdigheter og forståelser, minner man bærer med seg videre. Alle elever på Røros har siden 2000 adoptert en eldre bygning, og gjennom det praktiske arbeidet med husene har de skullet få innsikt i kulturminnevern. Jeg har påpekt at Husadopsjonsprosjektet har engasjert noen elever mer enn andre, og dermed vil

hva som setter seg av erfaringer og kunnskap variere. At elevene har et kritisk blick på oppleggene, at de etterspør kvalitet i arbeidet og vurderer det både som spennende og kjedelig viser at de ikke er likegyldige til Husadopsjonsprosjektet. Felles er imidlertid at

- alle elever har fått tildelt sitt spesielle hus og dette huset har fått en særskilt historie knyttet til klassens undervisning og fellesskap,
- museet har blitt tydeligere som kunnskapsbank, og dermed et sted de kan oppsøke i framtiden for å hente informasjon om Røros som lokalsamfunn og sin egen slektshistorie,
- publisiteten som *Husadopsjon Røros* har fått, bl.a. ved at elever har presentert prosjektet for eksterne fagmiljøer, har gjort det tydelig at dette er et særegent tiltak knyttet til Røros som sted.

I hvilken grad dette har bidratt til at de yngre generasjonene har fått et mer refleksivt blick på det selvsagte ved Røros bygningsmasse og Røros som sted må framtidig interesse og engasjement vise. Det globale blick på Røros som verdensarv har imidlertid vært lite framme i oppleggene, slik de har blitt presentert. Det er først og fremst den lokale forankringen og ideen om gamle dager som har vært tematisert. En ytterligere refleksjon over hvordan opplevelser i nåtid er knyttet til en framtid forankret i stedstilhørighet, fortid og fortidsminner kunne gi en utvidet ramme for diskusjonen av hvordan prosjektet skal videreføres.

Pirrer foreldrenes nysgjerrighet

En uforutsett effekt av *Husadopsjon Røros* er at også hos foreldre og besteforeldre har vist en økt interesse for Røros eldre bygningsmasse. Alle foreldre ved skolen kjenner til prosjektet, både fordi barna forteller om hva de har gjort med de adopterte husene, og fordi arbeidet er blitt godt dokumentert gjennom lokal presse og TV. Om barn skal formidle til foreldrene, krever imidlertid dette at de er engasjert og har noe å fortelle. Foreldre nås også gjennom elevtilstelninger og at de trekkes inn i praktisk arbeid eller som ressurspersoner. Fra museets side har det blitt fundert på om formidling rettet mot barn og unge har større effekt enn om museets tilbud ble rettet direkte til foreldre.

Husadopsjon som modell

Representerer *Husadopsjon Røros* en god modell for samarbeid mellom museer og skoler som kan overføres til andre? Dette er et aktuelt spørsmål for *Den kulturelle skolesekken* som har som satsningsområde nettopp en slik kob-

ling. Erfaringer som kan trekkes ut fra Husadopsjonsprosjektet for å lage en modell for samarbeid mellom skole og museum er følgende:

- Klargjøre rammene for samarbeidet mellom skolen og museet, bl.a. om det skal være et kontinuerlig undervisningsopplegg eller et avgrenset prosjektsamarbeid.
- Ha et koordinerende ledd for samarbeidet på de to institusjonene.
- Felles forpliktelse internt for hver av institusjonene til å samarbeide.
- Forplikte til et minimum av innsats, verdsette kvalitet og kreative opplegg.
- Utnytte uformelle kontakter, men basere seg på formelle strukturer.
- Lage enkle grep for å få til en felles idébank, kumulativ kunnskapsbase og læreprosess.
- Ha klar ansvarsfordeling og rutiner når det gjelder planlegging og oppfølging.
- For museet kan tiltaket bli mer overkommelig om de knytter til seg lokale organisasjoner og eksterne ressurspersoner som kan bidra i gjennomføringen av praktiske opplegg.
- Faren ved et standardisert opplegg er at det i mindre grad baserer seg på unik interesse for kulturminnevern, elevenes undring, og et samarbeid som kan tilføre etterspurt kompetanse til de involverte institusjonene.
- Se fordelene prosjektet gir f.eks. at en større nærhet til barn og unge som mottaksgruppe har betydning for museets formidlingsvirksomhet generelt. For skolen ligger mulighetene i å knytte fagspesifikk undervisning til praktisk bruk av teoretisk kunnskap og til hvordan fagene henger sammen.

Det utstrakte formidlingsarbeidet om *Husadopsjon Røros* som er gjort overfor andre skoler og museer, på konferanser og gjennom å oppsøke andre kommuner og skoler, har også vært viktig for prosjektet internt. Det har vedlikeholdt formuleringen av og refleksjon over utgangspunktet og gjennomføring av prosjektet. For elevene har det vært viktig å oppleve den interessen som har vært vist innsatsen deres, de har dermed fått tilbakemelding på arbeidet deres som har satt dette i perspektiv. Eierforholdet til et prosjekt som oppfattes som unikt, relevant for andre og får medieoppslag både lokalt og regionalt, har vært en drivkraft som ikke skal undervurderes. Det er derfor verdt å understreke at når andre benytter Husadopsjon Røros som modell er det viktig å finne en egen lokal forankring og vinkling på prosjektideen.

Litteratur

- Austbø, Anne Tove. 2000. *L97 og museene. Museet - et utvidet klasserom*. Norsk museumsutvikling 3. Oslo: Norsk museumsutvikling
- Basso, Keith. 1996. *Wisdom sits in Places*. Albuquerque: University of New Mexico Press
- Baumann, Zygmunt. 1998. Tradition in the posttraditional world. I *Kulturstudier. Kulturforståelse, kulturbrytning, kulturpolitikk*. Kulturstudier nr. 1. Oslo: NFR
- Bourdieu, Pierre. 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Borgström, Bengt-Erik. 1997. *Cherished moments. Engaging with the Past in a Swedish Parish*. Stockholm: Stockholm Studies in Social Anthropology.
- Carsten, Janet og Hugh-Jones, Stephen. 1995. Introduction: About the House, Lévi-Strauss and beyond. I *About the House. Lévi-Strauss and beyond*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fabian, 1983. *Time and the Other*. New York: Columbia University Press
- Gynnild, Sven 1993. Vern og visjon. Rørosmuseet og Trøndelag folkemuseum. Bakgrunn, formål og utvikling. Hovedfagsoppgave. Trondheim: Universitetet i Trondheim.
- Kirke, utdannings- og forskningsdepartementet. 1996. Læreplanverket for den 10-årige Grunnskolen. Oslo: Nasjonalt læremiddelsenter
- NOU 1996:7 *Museum. Mangfold, minne og møtestad*.
- St. melding nr. 22 (1999-200) *Kjelder til kunnskap og oppleving*.
- St. melding nr. 38 (2002-2003) *Den kulturelle skolesekken*.
- St. melding nr. (2002-2003) *Kultur i skolen*.
- Stráth, Bo. 2000. *Myth and Memory in the Construction of Community*. Brussel: P.I.E. Peter Lang
- Tilley, Christopher. 1994. *A phenomenology of landscape: place, paths and monuments*. Oxford: Berg Publisher
- Ødegaard, Sverre. 1972. *Rapport om kulturverninstitusjonen i Røros*. Oslo:
- Ødegaard, Sverre 1976. Museet på Røros, kva har det vore og kva skal det bli til? *Fjell-Folk* nr 1
- Ødegaard, Sverre. 1988. Spreidde tankar om kulturminnet Røros og museumsreiskapen. *Fjell-Folk* nr 13:22

Institutt for samfunnsforskning

Rapport 2005:2

<i>Forfatter/Author</i> Hilde Lidén
<i>Tittel/Title</i> Husadopsjon Røros Evaluering av et samarbeidsprosjekt mellom Røros museum og Røros grunnskole
<i>Sammendrag</i> Evalueringen av <i>Husadopsjon Røros</i> er gjort på oppdrag av ABM-utvikling. Hensikten med evalueringen har vært å få fram kunnskap som er relevant for samarbeidsprosjekter i regi av <i>Den Kulturelle skolesekken</i> mellom skoler, museer, kulturminnevern og lokalsamfunn. <i>Husadopsjon Røros</i> er et samarbeidsprosjekt mellom Røros grunnskole og Rørosmuseum. Alle elever på Røros grunnskole har siden 2000 adoptert en eldre bygning, og gjennom det praktiske arbeidet med husene har de gjort seg kjent med kulturminnevern. Målet med prosjektet har vært å øke elevenes kjennskap til Røros som verdenskulturminne. Prosjektet skulle gi skolen erfaring med å planlegge prosjektorientert læring i nærmiljøet. Museet på sin side skulle få erfaringer med ny formidlingspraksis til barn og unge. Museet kom raskt i gang med tiltak, men da organiseringen var på plass ble de ansatte inndratt i andre oppgaver og nye prosjekter. Skolen derimot har brukt lengre tid på å forankre prosjektet i undervisningen til hele lærerstaben. At de samarbeidende partene har hatt ulike innsatsfaser har medført at økt engasjement fra skolens side ikke ble møtt med økt kapasitet fra museet, og har blitt løst ved å utvide innholdet i <i>Husadopsjon Røros</i> til å omfatte mer enn bygningsvern og samarbeid med museets fagpersoner. Prosjektet har dessuten benyttet eksterne ressurspersoner, enten enkeltpersoner eller fra organisasjoner som arbeider med lokalhistorie, restaurering og bygningsvern. Elevene etterspør større kontinuitet og oppfølging av prosjektene de har startet med. Elevene forventer kvalitet i oppleggene og syns ikke at mulighetene til <i>Husadopsjon Røros</i> er utnyttet godt nok. Til tross for en del kritiske kommentarer anbefaler elevene husadopsjonsprosjektet til andre skoler.
<i>Emneord</i> <i>Den kulturelle skolesekken</i> , skole, kulturminnevern, Røros
<i>Summary</i> This evaluation of <i>House adoption Røros</i> is done by assignment of the Norwegian Archive, Library and Museum Authority. The purpose is to achieve knowledge which is relevant to cooperation projects in <i>The Cultural Schoolbag</i> . <i>House Adoption Røros</i> is a collaboration between Røros Primary School and The Røros Museum. Since 2000 all students at Røros Primary School have adopted an older building, and through the practical work on the buildings they have become familiar with preservation of cultural monuments. The objective of the project has been to increase the students' knowledge of Røros as a World Heritage Site. The project aims to give the school experience in the planning of project-oriented learning in the local environment. The museum aims to gain experience in new practises in imparting knowledge. The museum quickly got started with their initiatives, but as the organizing was completed, the employees were involved in other tasks and other projects. The school, on the other hand, spent more time in rooting the project in the whole staff's teaching plans. The different stages of effort from the collaborating parts resulted in that the school's increased commitment was not met with an increased capacity from the museum. This was solved by extending the contents of <i>House Adoption Røros</i> to include more than the preservation of buildings and cooperation with the museums specialists. The project also has made use of external specialists, either individual or from organizations working with local history, restoration and building preservation. The students demand more continuity in the projects they have started. They expect the arrangements to have quality, and do not think the possibilities of <i>House Adoption Røros</i> have been made the most of. Despite some critical comments the students recommend the house adoption project to other schools.
<i>Index terms</i> The Cultural Schoolbag, school, Røros, preservation of cultural monuments